

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juli 1942 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 juni 1942 dagtecknad proposition, nr 349, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. arbetstidslag för detaljhandeln,
2. lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning samt
3. butikstängningslag.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft fjorton i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna

inom första kammaren

- nr 295 av herr *Lindström m. fl.*,
 » 296 » » *Wagnsson m. fl.*,
 » 297 » » *Holmström,*
 » 298 » » *Holmström m. fl.*,
 » 299 » » *Holmström m. fl.*,
 » 300 » » *Nordenson, samt*

inom andra kammaren

- nr 431 av herr *Åqvist,*
 » 434 » » *Hallén,*
 » 435 » » *Nilsson i Göteborg m. fl.*,
 » 436 » » *Lindén m. fl.*,
 » 438 » » *Henriksson m. fl.*,
 » 439 » » *Henriksson m. fl.*,
 » 440 » » *Henriksson m. fl. och*
 » 441 » » *andre vice talmannen Österström m. fl.*

För de i motionerna framställda yrkandena kommer redogörelse att lämnas i det följande.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, vilka motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Inledning.

Särskilda år 1935 tillkallade sakkunniga, den s. k. *arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda*, avgåvo den 31 december 1937 betänkande med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln och butikstängningslag (statens off. utredn. 1937: 55).

På grundval av nämnda betänkande samt däröver avgivna yttranden upprättade förslag till lagar i ämnet framlades genom proposition nr 96 för 1939 års lagtima riksdag, som med vissa mindre jämkningar antog desamma. Därefter utfärdades *den 22 juni 1939 arbetstidslag för detaljhandeln, lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning* samt *butikstängningslag*. Samtliga författningar erhöilo tre års giltighetstid. Denna tid utgår den 31 december 1942.

Med hänsyn härtill torde statsmakterna innevarande år böra taga ståndpunkt till spörsmålen, huruvida och i så fall i vilken form arbetstidslagen för detaljhandeln och butikstängningslagen skola förnyas.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 26 september 1941 givna bemyndigande tillkallades samma dag åtta sakkunniga med uppdrag att verkställa skyndsamt undersökning, huruvida och i vad mån ändringar borde vidtagas i de rättsregler, som gällande arbetstidslag för detaljhandeln och butikstängningslag innehålla, ävensom framlägga de förslag, till vilka denna undersökning kunde föranleda. De sakkunniga hava antagit benämningen »1941 års arbetstids- och butikstängnings-sakkunniga».

De sakkunniga hava, i syfte att erhålla allsidig kännedom om verkningarna av nu gällande arbetstidslag för detaljhandeln och butikstängningslag samt om förefintliga önskemål i fråga om ny lagstiftning, berett ett stort antal organisationer på de områden, som beröras av nämnda lagar, tillfälle att komma med yttrande till de sakkunniga. De hörda organisationerna hava utgjorts av centrala arbetsgivar- och arbetstagarsammanslutningar, köpmanna- och företagarsammanslutningar, kvinnoföreningar och husmodersföreningar samt såsom representanter för det kommunala intresset på området svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Sedan därutöver viss annan utredning införskaffats, hava de sakkunniga med skrivelse den 24 februari 1942 överlämnat av motiv åtföljda, på gällande lagar i ämnet byggda förslag till arbetstidslag för detaljhandeln, lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning samt butikstängningslag.

Över de sakkunnigas förslag hava, efter remiss, *yttranden* avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Av det anförda framgår, att *de sakkunniga* funnit fortsatt lagstiftning på förevarande områden erforderlig.

En av de sakkunniga, vice verkställande direktören i Sveriges Köpmannaförbund G. Borgström, har såvitt angår arbetstidslagen för detaljhandeln i princip gjort en annan mening gällande samt i särskilt yttrande anført följande:

Efter krigsutbrottet på hösten 1939 har svensk handel haft att kämpa med ständigt växande svårigheter. De statliga ransoneringsåtgärderna ha undan

för undan utvidgats och skärpts och dessa i förening med omsättningsskatternas införande ha kraftigt bidragit till att inskränka detaljhandelns försäljningsvolym. Omkostnaderna ha emellertid icke tillnärmelsevis i motsvarande mån kunnat reduceras utan tvärtom i en mängd fall stigit. Bland annat må uppmärksamheten fästas på, att detaljhandeln icke alls eller endast i obetydlig utsträckning har möjlighet att på sätt som sker inom industrien permittera sina anställda vid sjunkande konjunktur. Överhuvud är handeln bunden vid fasta kostnader, vilka icke utan avsevärda olägenheter kunna nedbringas.

De principer, som följts av den statliga priskontrollen, hava vidare gjort det ogörligt för detaljhandeln att kompensera sig för den starkt försämrade detaljhandelsmarginalen.

Samtidigt har detaljaffärernas arbetsbörda undergått en oroväckande ökning efter ransoneringarnas och omsättningsskatternas genomförande. För detta merarbete, som självfallet driver omkostnaderna ytterligare i höjden, får detaljhandeln själv ingen som helst ersättning.

Det torde räcka med dessa korta påpekanden för att klargöra, att den sedan 1 januari 1940 gällande arbetstidslagen för detaljhandeln kommit i tillämpning vid en från köpmännens synpunkt ytterligt olämplig tidpunkt. Denna lag har blivit en extra tunga till alla de andra bördor, som krisen medfört för detaljhandeln.

Det riktigaste hade i angivna läge varit, att arbetstidslagen för detaljhandeln tillsvidare hade blivit försatt ur kraft.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har förklarat sig oförbehållsamt giva sin anslutning till de sakkunnigas i remissvaren allmänt understödda uppfattning, att fortsatt lagstiftning på förevarande område är erforderlig.

Utskottet delar den sålunda av departementschefen uttalade uppfattningen. Utskottet vill alltså tillstyrka en fortsatt lagstiftning på ifrågavarande område. Denna synes såsom i propositionen föreslagits kunna till sina allmänna riktlinjer utformas i anslutning till de nu gällande lagarna i ämnet.

Utskottet övergår nu till att behandla de särskilda bestämmelserna i de framlagda lagförslagen. I den mån bestämmelserna ej särskilt omnämnas hava de av utskottet lämnats utan erinran.

Förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln.

Gällande bestämmelser.

1 §.

Enligt första stycket äger lagen tillämpning å rörelse, som avser detaljhandel och i omedelbar anslutning därtill bedriven verksamhet eller som drives å rakstuga, frisersalong, fotografiateljé eller badinrättning, för såvitt i rörelsen till arbete av annat slag än i andra stycket under a)–g) avses för arbetsgivares räkning i regel användas flera än en arbetstagarare. Under a)–g) uppräknas vissa slag av arbeten, som äro helt undantagna från lagens tillämpning. Vid beräkning av arbetstagarantalet skall hänsyn däremot tagas även till arbetstagarare, som enligt 2 § är undantagen från lagen, d. v. s. medlem av arbetsgivarens familj, företagsledare eller annan befattningshavare i överordnad ställning samt den, som är anställd å apotek såsom farmaceut.

Utskottet.

Vid tillkomsten av gällande lag erinrades (propositionen 96/1939 L., sid 68) därom, att svensk lagstiftning om begränsning av arbetstiden endast omfattade företag, som i regel sysselsatte visst minimiantal arbetstagare. Detta antal vore i allmänna arbetstidslagen bestämt till »flera än fyra», i lantarbetstidslagen beträffande jordbruksarbete till »minst tre» och såvitt anginge trädgårdsarbete till »minst en». Den svenska ståndpunkten att medgiva undantag för mindre företag avveke från den i andra länder i allmänhet gällande och som regel även från de internationella konventionerna på området. — Föredragande departementschefen påpekade (sid. 84), att skäl talade såväl för som emot undantag beträffande de minsta företagen. Under hänvisning till att lagen avsåges skola erhålla provisorisk karaktär, föreslogs, att i densamma skulle — liksom i allmänna arbetstidslagen och lantarbetstidslagen — införas sådant undantag. Slutligen betonades emellertid, att, sedan erfarenhet under lagens treåriga giltighetstid vunnits rörande lämpligheten av den gränsdragning, som därvid infördes mellan företag som fölle inom och utanför lagen, mera bestämd ståndpunkt borde kunna intagas i frågan.

De sakkunnigas utredning.

De sakkunniga hava ansett det vara av stort värde att få kännedom om hur arbetstagarna inom detaljhandeln och därmed i arbetstidslagen för detaljhandeln jämställd rörelse fördelade sig på företag av olika storleksordning samt därför funnit påkallat att företaga en undersökning i dessa hänseenden. Resultatet av undersökningen har sammanställts i en vid utredningen fogad bilaga, vilken i propositionen finnes intagen såsom *Bilaga B*.

I åtskilliga av *de till de sakkunniga inkomna yttrandena* har föreslagits, att undantaget för vissa småföretag borde utgå och att lagen skulle göras tillämplig på varje i lagen avsedd rörelse, oberoende av det däri anställda antalet arbetstagare.

De sakkunniga hava beträffande de skäl, som tala för och emot införandet av laglig arbetstidsreglering även för de minsta företagen, anfört:

Införandet av laglig arbetstidsreglering även för arbetstagarna i de minsta företagen är utan tvivel önskvärt, och enligt de sakkunnigas mening tala flera skäl härför. Sett ur arbetarskyddssynpunkt lär en arbetstidsreglering inom de minsta företagen ej vara mindre motiverad än inom de större. Ett undantagande av småföretagen från arbetstidslagen innebär vidare, att dessa ur konkurrenssynpunkt komma i ett gynnsammare läge än större företag. Den i lagen dragna gränsen mellan företag, som falla under lagen, och sådana, som icke omfattas av arbetstidsregleringen — »flera än en arbetstagare» — synes, enligt vad som under hand inhämtats från arbetsrådet, medföra svårigheter vid tolkningen och i praktiken giva anledning till tveksamhet vid tillämpningen. Den av de sakkunniga företagna utredningen angående fördelningen av arbetstagarna på företag av olika storleksordning har givit vid handen, att det är ett avsevärt antal företag, som befinna sig i det gransområde, där det föreligger svårighet att avgöra, om lagen är tillämplig eller icke. Det är givet, att detta förhållande både för ifrågavarande näringsidkare och för myndighet, som utövar tillsyn över lagens efterlevnad, måste medföra ett icke önskvärt osäkerhetstillstånd.

Som skäl mot ett inordnande av de minsta företagen under lagen har icke utan fog anförts, dels att det för dessa skulle medföra särskilda olägenheter att följa en i lag bestämd arbetstidsreglering, dels att en utökning av lagens tillämpningsområde genom borttagande av undantaget för småföretag skulle innebära svårigheter ur kontrollsynpunkt.

De sakkunniga hava för sin del ansett, att övervägande skäl talade för att lagen gjordes tillämplig på alla företag oavsett arbetstagarantalet. Ur kontrollsynpunkt torde sålunda de olägenheter, som utvidgningen av lagens tillämpningsområde medförde, i avsevärd omfattning uppvägas av den lättnad, som vunnes därigenom, att gränsdragningen mellan företag, som fölle under lagen, och sådana, som vore därifrån undantagna, med de sakkunnigas förslag helt bortföle. Det förtjänade vidare omnämnas, att lantarbetstidslagen beträffande självständigt bedriven trädgårdsskötsel omfattade alla företag med minst en arbetare. Då emellertid ett införande av laglig arbetstidsreglering inom de minsta företagen i vissa hänseenden komme att medföra svårigheter, hade de sakkunniga i 4 och 9 §§ föreslagit vissa modifierade bestämmelser för sådana företag.

Föredragande departementschefen har på denna punkt anført i huvudsak följande.

»Vid tillkomsten av nu gällande lag betonades, att erfarenhet under lagens giltighetstid borde kunna vinnas rörande frågan om den rätta gränsdragningen mellan å ena sidan rörelser, å vilka lagen skulle vara tillämplig, samt å andra sidan rörelser, som skulle falla utanför lagen. De sakkunniga hava nu efter övervägande av vunna erfarenheter enhälligt funnit sig kunna föreslå, att lagen skall bli tillämplig å varje rörelse, i vilken överhuvud användes arbetstagare, som icke är undantagen från lagens tillämpning. De sakkunnigas förslag har tillstyrkts i det stora flertalet remissyttranden.

För en utvidgning av lagens tillämpningsområde av nyss angiven innebörd tala åtskilliga skäl, i första hand sådana av arbetarskydds- och konkurrensregleringsnatur. Mot densamma har främst anförts, att småföretagen hava särskilda svårigheter att anpassa sig efter arbetstidslagens bestämmelser. För denna invändning finnes otvivelaktigt fog, men den mister avsevärd del av sin vikt, om, på sätt de sakkunniga föreslagit och jag är beredd att tillstyrka, vissa lättnader för de små företagen beredas. Då fördelarna vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag enligt min mening vida överväga nackdelarna, tillstyrker jag detsamma. Lagen skall sålunda givas tillämplighet i princip i fråga om all detaljhandel och därmed jämställd rörelse, i vilken arbetstagare användes.»

Enligt utskottets mening tala starka skäl ur såväl arbetarskydds- som konkurrensregleringssynpunkt för att arbetstidslagen bör omfatta även de mindre företagen. Å andra sidan måste beaktas de särskilda svårigheter som kunna förefinnas för småföretagen att anpassa sig efter den bundenhet, som följer av en lagstadgad arbetstidsreglering. De erfarenheter, som vunnits under den nuvarande lagens giltighetstid, synas emellertid giva vid handen, att dessa

svårigheter icke behöva bliva alltför betydande. Med hänsyn härtill och då i propositionen föreslagits vissa enligt utskottets mening lämpliga lättnader för de små företagen, får utskottet ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, att lagen i princip skall äga tillämpning i fråga om all detaljhandel och därmed jämställd rörelse, i vilken arbetstagare användes.

2 §.

Gällande bestämmelser.

I 2 § föreskrives, att vad i följande paragrafer i lagen stadgas icke äger tillämpning å arbetstagare, som är a) medlem av arbetsgivarens familj, b) företagsledare eller annan befattningshavare i överordnad ställning eller c) anställd å apotek som farmaceutv.

De sakkunnigas utredning.

De sakkunniga hava, utan särskild motivering, upptagit gällande bestämmelser oförändrade i sitt lagförslag.

I *särskilt yttrande av herr Borgström* har behandlats det under b) omförmälda undantaget.

I nu förevarande sammanhang må emellertid först nämnas, att herr Borgström inledningsvis framhållit, att, då man ej velat vara med om att tills vidare sätta arbetstidslagen för detaljhandeln ur kraft, med desto större skäl måste hävdas det berättigade i att lagen i varje fall till sina verkningar väsentligt mildrades och anpassades efter rådande förhållanden inom detaljhandeln. De förslag, som de sakkunnigas majoritet framlagt, kunde icke anses motsvara de önskemål, som köpmännen i sådant syfte med fog kunde uppställa. Icke heller hade de sakkunniga vid förslagens utformning i tillräcklig utsträckning beaktat de erinringar mot lagen, vilka — utan att äga direkt samband med krisläget — gjorts från köpmannahåll.

Såvitt nu närmast är fråga har herr Borgström framhållit, att överordnad befattningshavare i 2 § under b) definierats efter mönster av arbetsledarebegreppet inom industrien. En arbetsledarefunktion på detaljhandels område kunde emellertid icke bedömas efter samma synpunkter som i en fabrik. Denna funktion kunde icke för detaljhandels vidkommande bindas vid de snäva bestämmingar, som vore utslagsgivande i industriföretagen. Hade man icke nu velat medverka till en omprövning av arbetsledarebegreppet efter detaljhandels särskilda betingelser, borde åtminstone den ändringen hava skett, att butiksföreståndarna, oavsett om de regelmässigt deltog i expeditorsarbetet eller icke, generellt undantagits från lagens tillämpning.

Även en annan av de sakkunniga, ordföranden i svenska handelsarbetareförbundet *O. Friman* har avgivit *särskilt yttrande*, vari han förklarar sig icke kunna biträda sakkunnigmajoritetens uppfattning, att 2 § borde förbliva oförändrad. Det rimliga borde vara, att man undantog företagsledare eller andra befattningshavare i överordnad ställning, där det ansåges uppenbart, att vederbörande i sin tjänsteutövning hade sådana befogenheter, som möjliggjorde för honom själv att undgå en orimligt utsträckt arbetstid.

Föredragande departementschefen har beträffande denna paragraf anført.

»I likhet med de sakkunnigas majoritet har jag icke funnit skäl föreslå någon ändring av 2 §. Vad särskilt beträffar det från köpmannahåll framställda yrkandet, att butiksföreståndare under alla förhållanden skulle vara undantagen från lagens tillämpning, vill jag erinra därom, att förhållandena mången gång äro sådana, att butiksföreståndarens arbete endast obetydligt skiljer sig från det, som vanliga arbetstagare inom detaljhandeln utföra. Å andra sidan är jag icke heller beredd att — såsom jämväl yrkats — skärpa bestämmelserna i motsatt riktning. — Gränsdragningen mellan personer, som falla under lagens bestämmelser, och sådana, som ej beröras av lagen, kan uppenbarligen icke i detalj angivas vare sig i lagtexten eller i motiveringen till densamma, utan det måste överlätas åt arbetsrådet att i huvudsaklig överensstämmelse med hittills tillämpad praxis med hänsyn till föreliggande omständigheter träffa avgörande från fall till fall.»

I *motionerna I: 300 och II: 439*, vilka äro likalydande, har yrkats, att butiksföreståndare måtte undantagas från lagens tillämpning.

Beträffande ifrågavarande undantagsstadgande anföres i en av *chefen för arbetsrådet John Nordin* utgiven redogörelse angående »Arbetsrådet och arbetstidslagen för detaljhandeln» bland annat följande.

Ett stort antal arbetsgivare hava hos Rådet gjort förfrågan, huruvida vissa hos dem anställda arbetstagare kunde anses undantagna från lagen enligt detta lagrum. Av de hittills avgjorda ärendena kunna vissa riktlinjer för frågans bedömning anses hava framkommit. Såsom befattningshavare i överordnad ställning har i allmänhet räknats arbetstagare, som självständigt har hand om inköp av varor, självständigt sköter kalkylering och prissättning samt har rätt att antaga och avskeda personal. Till befattningshavare i överordnad ställning har vidare i vissa fall hänförs arbetstagare, som visserligen icke i alla avseenden uppfyller ovan angivna krav men med hänsyn till omständigheterna i övrigt befunnits intaga en överordnad ställning. De omständigheter, som därvid särskilt komma i betraktande, äro affärens storlek och omsättning, antalet under ifrågavarande arbetstagare hörande personal, dennes löneförmåner jämförda med de övriga anställdas etc. — Vad ovan angivits gäller närmast butikspersonal. I fråga om övriga arbetstagare på kontor, lager m. m. inom detaljhandeln hava förhållandena varit så skiftande, att några allmängiltiga regler icke kunnat uppställas.

Såsom exempel på arbetstagare, som enligt detta lagrum av Rådet förklarats vara undantagna från lagen, må nämnas föreståndare i systembolagens utminuteringsaffärer, disponenter och avdelningsföreståndare i vissa varuhus, föreståndare för filialföretag av betydande omfattning, vissa lagerchefer, som obetydligt deltaga i underordnades arbete, vissa chefsdekoratörer, kontorschefer och dylik personal i självständig ställning.

Såsom icke undantagna från lagen enligt detta lagrum hava däremot i allmänhet ansetts butiksföreståndare, »förste man», »förste biträde» etc., som visserligen intaga en viss förtroendeställning men icke självständigt hava hand om inköp, prissättning och dylikt, vilket ombesörjes av innehavaren själv, avdelningschef o. s. v. I den mån för sådan »förste man» etc. erfordras längre arbetstid än den enligt lagen tillåtna har behovet härav i vissa fall tillgodosetts genom dispens av Arbetsrådet enligt 5 § 3 mom.

Undantagsstadgandet beträffande företagsledare eller annan befattningshavare i överordnad ställning, vilket stadgande står i nära överensstämmelse

med motsvarande föreskrifter i allmänna arbetstidslagen och lantarbetstidslagen, var under förarbetena till den nu gällande arbetstidslagen för detaljhandeln föremål för ingående överväganden. Vad särskilt angår stadgandets tillämplighet beträffande butiksföreståndare yttrade andra lagutskottet i sitt utlåtande över Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, att sådana föreståndare, som regelmässigt deltog i de underordnades arbete, i allmänhet borde falla under lagen, men att givetvis de faktiska omständigheterna i de särskilda fallen kunde vara sådana, att tveksamhet uppstode. Utskottet framhöll vidare, att det i sådant fall skulle ankomma på arbetsrådet att träffa avgörande i saken. Att såsom i motionerna yrkats införa ett allmängiltigt undantag för butiksföreståndare synes ur arbetarskyddssynpunkt icke böra ske, enär såsom departementschefen framhållit förhållandena mången gång äro sådana, att föreståndarnas arbete endast obetydligt skiljer sig från det, som vanliga arbetstagare inom detaljhandeln utföra. Med hänsyn till det anförda får utskottet, med avstyrkande av motionerna, hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket undantagsstadgandet skall i oförändrat skick upptagas i den nya arbetstidslagen.

4 §.

Gällande bestämmelser.

Denna paragraf innehåller huvudbestämmelser rörande ordinarie arbetstid. Däri stadgas, att arbetsgivare icke får använda arbetstagare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 48 timmar i veckan samt att arbetstiden icke något dygn får överstiga 10 timmar.

De sakkunnigas utredning.

De sakkunniga hava erinrat därom, att en utvidgning av lagen till att omfatta även de minsta företagen torde komma att medföra vissa svårigheter för dessa företag att följa lagens bestämmelser. En viss för nämnda företag avsedd uppmjukning av arbetstidsbestämmelserna syntes därför, åtminstone under den tid av de tre år, för vilken lagen vore föreslagen att gälla, vara berättigad. Beträffande innebörden av uppmjukningen, som utformats i ett nytt andra stycke i paragrafen, hava de sakkunniga anført:

För de företag, som hava endast en arbetstagare anställd, synes framför allt den nu gällande begränsningen av den ordinarie arbetstiden till 10 timmar för dygn komma att medföra olägenheter. Det har anförts, att mycket skulle vara vunnet, om arbetstiden finge utsträckas till 11 timmar för dygn några gånger i veckan. Därigenom skulle nämligen möjligheterna att ordna med avbytare för den anställde underlättas. Dylik avlösning i arbetet skulle då icke behöva ske varje dag utan kunna koncentreras till en eller ett par dagar i veckan. Då det i dessa minsta företag i de flesta fall torde förhålla sig så, att avlösning kan ske genom medverkan av affärsinnehavaren själv eller någon medlem av dennes familj, synes möjligheten att vissa dagar utsträcka den ordinarie arbetstiden till 11 timmar medföra, att behov av att för avlösning anställa ny arbetskraft i regel icke uppkommer. De sakkunniga hava med hänsyns-

tagande här till i ett nytt andra stycke i paragrafen intagit en bestämmelse om att den ordinarie arbetstiden skall kunna få utsträckas till 11 timmar under högst två dagar i veckan å arbetsställen, där i regel icke användas flera än en arbetstagare.

I ett nytt tredje stycke hava de sakkunniga för en viss grupp av arbetstagare föreslagit en modifiering i arbetstidsbestämmelserna, innebärande att den ordinarie arbetstiden skall få beräknas i genomsnitt på två veckor. Det gäller här arbetstagare, som äro sysselsatta vid sådana försäljningsställen, vilka på grund av butikstängningslagens bestämmelser få hållas öppna kortare eller längre tid på sön- och helgdagar, exempelvis mjölkaffärer, brödbutiker, konditorier och kiosker.

I det särskilda yttrandet av herr Borgström har framhållits, att de av de sakkunniga föreslagna jämkningarna givetvis i och för sig vore tacknämliga, men därjämte har tillagts följande:

Man har icke alls velat tillgodose önskemålet, att detaljhandelsfirmorna i säsongsbranscherna icke skola behöva vara bundna av den snäva arbetstidsberäkningen per kalendervecka. Gång på gång har det visat sig, att denna beräkningsmetod förorsakar avsevärda besvärligheter för säsongsföretagen. I arbetstidsutredningens angående affärs- och kontorsanställda enhälliga betänkande hade man förordat, att ordinarie arbetstiden skulle utgöra 48 timmar i veckan i genomsnitt för varje åttaveckorsperiod. Den kungl. propositionen till 1939 års riksdag övergav utan vidare detta förslag och följde linjen om arbetstidens reglering inom kalenderveckans ram. Detta var en av de från köpmannasynpunkt ödesdigraste ändringarna i kommittéförslaget, helst som redan åttaveckorsperioden för arbetstidens beräkning syntes för knappt tillmätt och ansågs böra utsträckas till 13 veckor. I nuvarande krisläge tala ännu starkare skäl än förut för 13-veckorsperiodens upptagande i lagen. Det är beklagligt, att detta önskemål icke vunnit de sakkunnigas beaktande.

Föredragande departementschefen har beträffande förevarande paragraf yttrat.

»Vid tillkomsten av gällande lag var frågan om rätt till viss överflyttning av ordinarie arbetstid föremål för ivrig diskussion. Då — liksom nu — framfördes förslag om reglering av arbetstiden för längre tidrymd än en vecka. Arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda hade föreslagit åttaveckorsperioder, men förslag framställdes även om tolv- eller trettonveckorsperioder. I propositionen nr 96 till 1939 års lagtima riksdag framhöll föredragande departementschefen, som för sin del tillstyrkte reglering av den ordinarie arbetstiden per vecka, bland annat, att säsongpåfrestningar icke kunde anses vara något för detaljhandeln särskilt utmärkande. Sådana förekomme i stor utsträckning även inom den allmänna arbetstidslagens giltighetsområde. För att bemästra den vid säsong uppkommande anhopningen av arbete borde i första hand tillgripas den just för detta ändamål avsedda s. k. allmänna övertiden, vilken finge uttagas av arbetsgivaren, då det ansågs erforderligt, utan tillstånd av arbetsrådet. Skulle detta visa sig otillräckligt, kunde efter tillstånd av rådet ytterligare övertid få utnyttjas. För övertidsarbete skulle emellertid utgå övertidsersättning, vilket torde vara den viktigaste orsaken till att överflyttning av arbetstid från arbetsgivarsynpunkt

syntes fördelaktigare. Ett viktigt skäl mot rätten till överflyttning av arbetstid vore vidare, att genom en bestämmelse därom kontrollen över lagens efterlevnad försvårades. Att märka vore även, att rätten till överflyttning icke syntes vara i praktiken oundgängligen nödvändig. I det då gällande riksavtalet mellan köpmännens garantiförening och handelsarbetareförbundet stadgades nämligen 48-timmars arbetsvecka utan någon genomsnittlig beräkning för längre period. Ett annat skäl vore även, att det för de anställda måste vara av betydelse, att arbetstiden regelmässigt vore begränsad på sådant sätt, att den på förhand tryggade en viss bestämd fritid. Medgivande av rätt till överflyttning föranledde slutligen även föreskrift om journalföring av all arbetstid, ej blott övertid. Vad sålunda anfördes vid tillkomsten av gällande lag synes fortfarande i huvudsak äga giltighet. Jag finner därför ej skäl att i fråga om huvudbestämmelserna rörande den ordinarie arbetstiden föreslå ändring av nu gällande stadganden.

Den av de sakkunniga i ett andra stycke av 4 § föreslagna uppmjukningen av regeln om en högsta dygnsarbetstid av 10 timmar för arbetsställen, där i regel icke användas flera än en arbetstagare, synes böra upptagas i lagen. Möjlighet beredes därigenom att under två av veckans dygn utsträcka arbetstiden till 11 timmar. Ehuru väl vissa svårigheter att avgränsa de mindre arbetsställena från de större därigenom komma att kvarstå, synes dock någon anledning icke föreligga att av det skälet utsträcka undantagsbestämmelsen till alla arbetsställen.

Jag finner mig även kunna tillstyrka de sakkunnigas i yttrandena utan erinran lämnade förslag rörande den ordinarie arbetstidens beräkning för tvåveckorsperioder i fråga om arbetstagare å försäljningsställe, som i regel hålles öppet såväl söckendag som sön- och helgdag. Att märka är att samtidig tillämpning av såväl andra som tredje stycket ej kan ifrågakomma.»

I likalydande *motionerna I: 300 och II: 439* har yrkats, att den ordinarie arbetstiden enligt 4 § skulle utgöra i genomsnitt 48 timmar i veckan för varje period om tretton veckor.

Utskottet.

Enligt utskottets mening hava tillräckliga skäl icke förebragts att i fråga om huvudbestämmelserna rörande den ordinarie arbetstiden vidtaga ändring av nu gällande stadganden. Under alla förhållanden synes den i motionerna föreslagna perioden om 13 veckor för arbetstidens beräkning vara alltför lång. Utskottet vill erinra om, att, därest i vissa fall berättigad anledning skulle förefinnas för överflyttning av arbetstid, arbetsrådet enligt 5 § 1 mom. äger rätt att medgiva, att arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än enligt huvudstadgandena. Den sålunda föreliggande dispensmöjligheten ävensom de enligt lagförslaget förefintliga möjligheterna att uttaga övertid med rätt för parterna att överenskomma om utbyte av övertidsersättningen mot ledighet å ordinarie tid synas utskottet ägnade att i erforderlig utsträckning tillgodose ändamålet med den ifrågasatta överflyttningsrätten. Med hänsyn härtill får utskottet ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

De i propositionen föreslagna, i paragrafens andra och tredje stycke upp-

tagna undantagen från huvudbestämmelserna om den ordinarie arbetstiden hava icke givit anledning till erinran från utskottets sida.

8 §.

Gällande bestämmelser.

Enligt *första stycket* är arbetsgivare pliktig att för arbete å övertid utgiva särskild ersättning.

Vill arbetstagare fordra sådan ersättning, skall han jämlikt *andra stycket* dels inom två månader från det att arbetet utförts underrätta arbetsgivaren om sitt anspråk, dels ock inom ett år från samma tidpunkt anhängiggöra sin talan. Underlåtes det är arbetstagaren sin rätt förlustig.

De sakkunnigas utredning.

Beträffande första stycket hava *de sakkunniga* anført:

Enligt vad de sakkunniga inhämtat hava inom arbetsrådet olika meningar gjort sig gällande, huru första stycket skall tolkas. Det har sålunda varit oklart i vilken utsträckning bestämmelsen ifråga varit av tvingande natur. Detta gäller särskilt frågan om huruvida övertidsersättning kan utgå i form av ledighet från arbetet under ordinarie arbetstid, ett spørsmål, som har ej ringa praktisk betydelse. Av vissa av arbetsrådet i nämnda spørsmål avgivna utlåtanden torde framgå, att rådet med stöd av vissa uttalanden under förarbetena till lagen ansett, att en mellan arbetsgivare och arbetstagare efter övertidsarbetets utförande träffad överenskommelse om att ersättning för övertidsarbete skall utbytas mot ledighet under ordinarie arbetstid är för arbetstagaren bindande. Däremot har rådet med hänsyn till andra uttalanden under förarbetena icke funnit en dylik överenskommelse, som träffats före övertidsarbetets utförande, t. ex. vid ett anställningsavtals ingående, vara bindande för arbetstagaren. De sakkunniga hava för sin del från rent praktiska utgångspunkter funnit det önskvärt att lämna parterna full avtalsfrihet på detta område. Det torde sålunda mången gång för båda parterna vara värdefullt att i förväg kunna träffa uppgörelse om i vilken form ett väntat övertidsarbete skall ersättas. En effektiv kontroll av efterlevnaden av bestämmelsen, såsom den nu tolkas, torde vidare knappast vara möjlig att genomföra. Med hänsyn härtill hava de sakkunniga föreslagit, att arbetsgivare och arbetstagare skola äga att — före eller efter det övertidsarbete utförts — överenskomma om att ersättning för dylikt arbete skall utgå i form av ledighet under ordinarie arbetstid. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör sådan överenskommelse kunna träffas jämväl i kollektivavtal.

I fråga om preskriptionsbestämmelserna i andra stycket hava de sakkunniga yttrat:

Från arbetsgivarhåll har anförts, att det mellan handelsn arbetsgivareorganisation och svenska handelsarbetareförbundet träffade riksavtalet, som ligger till grund för flertalet kollektivavtal inom handelsn område, i vissa fall ur ordningssynpunkt stadgar, att anmälan om övertidsarbete skall göras inom väsentligt kortare tid än i lagen föreskrives; det gäller här sådana fall, då arbetsgivarens möjlighet att kontrollera uttagen övertid skulle väsentligen försvåras. De sakkunniga hava ansett det värdefullt, att i lagen infördes en bestämmelse, som möjliggör tillämpning av en dylik kortare preskriptionstid, och därför i sitt förslag upptagit föreskrift om att underrättelse om utfört övertidsarbete skall lämnas arbetsgivaren inom två månader från det att arbetet utförts eller inom den kortare tid därefter, som genom kollektivavtal

må vara bestämd. En mellan arbetsgivare och arbetstagare träffad enskild överenskommelse om tillämpning av kortare preskriptionstid bör däremot icke anses giltig.

I *det särskilda yttrandet av herr Borgström* har framhållits, att det varken i allmänna arbetstidslagen eller lantarbetstidslagen funnes någon motsvarighet till bestämmelsen i 8 § första stycket att särskild ersättning skulle utgå för arbete på övertid. En sådan bestämmelse vore överflödigt även i handelsarbetstidslagen. Det vore principiellt oriktigt, att staten inblandade sig i lönebildningen på den privata arbetsmarknaden. I längden gagnades alla mest, om parterna själva finge göra upp i lönefrågorna, och därvid hade man icke anledning att göra undantag för övertidsersättningen.

Föredragande departementschefen har beträffande denna paragraf i huvudsak anfört följande.

»Beträffande den i lagen nu inskrivna principen, att särskild ersättning skall utgå för arbete å övertid, har i en reservation samt i vissa yttranden påyrkats, att bestämmelser därom borde utgå. Om bestämmelser i ämnet ej inflyta i lagen, synes emellertid kunna riskeras, att åtminstone för vissa slag av övertidsarbete särskild ersättning mången gång icke kommer att utgivas. De farhågor för skadliga verkningar av bestämmelse om övertidsersättning, vilka uttalats i vissa yttranden, torde vara överdrivna. Jag anser mig därför sakna anledning föreslå, att bestämmelserna skola utgå ur lagen. Någon tvekan torde icke råda därom, att det endast är sådant övertidsarbete, som utföres på arbetsgivarens anmodan, som skall särskilt ersättas. Jämkning av första punkten i första stycket synes dock icke böra vidtagas.

Erfarenheten har visat, att det av praktiska skäl är lämpligt att medgiva, att ersättning för utfört övertidsarbete skall få utbytas mot ledighet under ordinarie arbetstid, givetvis dock under förutsättning att parterna äro ense därom. Överenskommelse i saken bör, såsom de sakkunniga föreslagit, vara bindande, oavsett om den träffats före eller efter det att övertidsarbetet utförts. Överenskommelse måste givetvis anses föreligga, även om avtal ej träffats direkt mellan parterna utan bestämmelse i ämnet finnes intagen i det kollektivavtal, som reglerar arbetstagarens anställning.

I förarbetena till gällande lag har såväl av lagrådet som föredragande departementschefen betonats, att bestämmelserna i 8 § andra stycket äro av tvingande natur. Stipulerandet i avtal av kortare preskriptionstid för anmälan till arbetsgivaren av anspråk på övertidsersättning kan sålunda icke bryta lagens bestämmelse. Under den tid lagen varit gällande har det emellertid visat sig, att en, i vissa fall avsevärt, kortare preskriptionstid för anmälan av ifrågavarande slag är lämplig. I enlighet med förslag av de sakkunniga föreslår jag därför en bestämmelse därom, att en sådan förkortning av tvåmånaderspreskriptionstiden, om vilken överenskommelse träffats i kollektivavtalets form, skall vara giltig. Så bör däremot med hänsyn till bevissvårigheter icke vara fallet i fråga om en enskild överenskommelse i ämnet. Anledning att låta tvåmånaderspreskriptionstiden kunna förlängas genom kollektivavtal synes mig ej föreligga.»

I likalydande *motionerna I: 300 och II: 439* har yrkats, att bestämmelserna om övertidsersättning måtte utgå ur lagen.

Såsom framhållits i det av herr Borgström avgivna särskilda yttrandet saknas i allmänna arbetstidslagen och lantarbetstidslagen motsvarighet till det i förevarande paragraf givna stadgandet om att särskild övertidsersättning skall utgå. Som motivering till stadgandets upptagande i den nu gällande arbetstidslagen för detaljhandeln angavs vid lagens tillkomst, att förhållandena inom detaljhandeln vore sådana, att särskild ersättning för det tämligen vanliga övertidsarbetet ofta icke utginge. Då detta skäl för särskilda lagbestämmelser i ämnet allt fortfarande torde äga giltighet, synes enligt utskottets mening stadgandet böra bibehållas i den nya lagen. Att parterna härvid, på sätt i propositionen föreslagits, lämnas möjlighet att träffa överenskommelse om utbyte av ersättning för utfört övertidsarbete mot ledighet under ordinarie arbetstid synes utskottet lämpligt. Utskottet har ej heller funnit anledning till erinran mot den föreslagna ändringen beträffande den tid, inom vilken arbetstagaren skall, för att bevara sin rätt, underrätta arbetsgivaren om sitt anspråk på övertidsersättning.

Utskottet.

9 §.

Gällande bestämmelser.

Första stycket i 9 § innehåller huvudregeln angående raster under arbetet. Fortgår arbetstagares arbete under minst sex timmar av dygnet skall, såframt ej är fråga om arbete, varom i 6 § förmåles, eller sjukdomsfall eller annan oförutsedd händelse tillfälligtvis föranleder till undantag, under arbetstiden infalla en sammanhängande rast om minst en timme. Om arbetsgivare och arbetstagare äro ense därom, får sådan rast utbytas mot två raster om sammanlagt minst en timme 15 minuter.

I andra stycket stadgas, att arbetsrådet, när skäl därtill äro, äger medgiva undantag från föreskrifterna i första stycket.

Det må i detta sammanhang erinras därom, att 1912 års lag om arbetarskydd i 5 § i) innehåller en allmän regel av innebörd, att ett arbete bör, där dess natur medgiver det, avbrytas genom en eller flera lämpligt förlagda raster av tillräcklig varaktighet.

De sakkunnigas utredning.

De sakkunniga hava icke föreslagit ändring av huvudregeln men däremot förordat undantag från densamma i två hänseenden. I första hand har anförts:

Av uppgifter, som inhämtats från arbetsrådet, framgår, att *enskilda näringsidkare* i många fall begärt och erhållit dispens från rastbestämmelsen. Detta har givetvis sin grund i de skiftade förhållanden, som råda inom det område lagen omspanner. Det kan också mången gång ur arbetstagarens synpunkt te sig fördelaktigare att i stället för rast erhålla en sammanhängande ledighet en gång i veckan. Arbetsrådet har vidare i åtskilliga fall ansett sig böra bifalla *kollektiva ansökningar* om dispens, som berört en betydande del av

landets näringsidkare inom detaljhandeln. Sådana ansökningar hava inkommit från Sveriges köpmannaförbund, handelns arbetsgivareorganisation och kooperativa förbundet samt avsett till nämnda organisationer anslutna medlemmar. Det har härvid varit fråga om tillstånd att under vissa särskilt brådskande dagar vid de stora helgerna eller under de helgdagsaftnar, då butikerna ej få hålla öppet längre än till kl. 16, få befrielse från bestämmelserna om rast eller få rasten inskränkt till 30 minuter. Från köpmannaorganisationer hava vidare exempelvis inkommit kollektiva framställningar, innebärande ansökan om rätt att sommartid under lördagar, då butikerna efter lokal överenskommelse stängas kl. 16, inskränka rasten till 30 minuter.

De sakkunniga hava för sin del funnit, att det behov av förkortad rast vissa dagar, som kommit till uttryck i nyss nämnda kollektiva dispensansökningar, av praktiska skäl lämpligen borde tillgodoses genom en direkt lagbestämmelse av innebörd, att rasten under nämnda dagar skulle få förkortas till 30 minuter.

Vid behandlingen av 1 § hava de sakkunniga framhållit, att i fråga om de minsta företagen viss uppmjukning vore av behovet påkallad jämväl i fråga om rastbestämmelserna. Härom har anförts:

I de minsta företagen, d. v. s. sådana, som i regel icke sysselsätta flera än en arbetstagare, uppstå särskilda svårigheter att ordna med avlösning dagligen under det ordinarie bitrådets måltidsrast. Däremot möter det ofta intet hinder att en dag i veckan lämna en sammanhängande längre ledighet. Med hänsyn till de speciella förhållanden, som härutinnan göra sig gällande inom de minsta företagen, hava de sakkunniga föreslagit en särskild undantagsbestämmelse. Denna innebär i första hand, att rasttiden får förkortas till 30 minuter. Om det av en eller annan anledning icke låter sig göra att anordna rast, åligger det arbetsgivaren att i stället bereda arbetstagaren nödig ledighet för intagande av förtäring och dylikt. Det må i anslutning härtill anföras, att arbetsrådet vid meddelande av kollektiva dispenser, som inneburit befrielse från rastbestämmelsen, såsom villkor för eftergiften föreskrivit, att arbetstagarna skulle beredas erforderlig ledighet under arbetstiden för intagande av förtäring.

Med hänsyn till att de sakkunniga i av dem föreslagna bestämmelser gjort skillnad på *rast* och *ledighet för intagande av förtäring å arbetsplatsen eller dylikt* hava de sakkunniga funnit nödvändigt att i paragrafen intaga en definition på begreppet rast. De sakkunniga hava i anslutning till av arbetsrådet härutinnan avgivna utlåtanden ansett, att med *rast* borde förstås ett sådant avbrott i arbetstiden, vars varaktighet vore på förhand bestämd och under vilket arbetstagaren fritt förfogade över sin tid och icke vore skyldig att kvarstanna på arbetsplatsen. Sådan *ledighet* som nyss nämnts innebure däremot enligt de sakkunnigas förslag ett uppehåll i arbetet, under vilket arbetstagaren visserligen avbröte arbetet men icke fritt förfogade över sin tid utan vore skyldig att kvarstanna på arbetsplatsen eller i dess närhet för att vid behov återupptaga arbetet.

De sakkunniga hava slutligen erinrat därom, att raster enligt 4 § icke skulle inräknas i arbetstiden. Däremot skulle enligt arbetsrådets praxis i arbetstiden inräknas andra mer eller mindre tillfälliga uppehåll i arbetet, under vilka arbetstagaren måste kvarstanna å arbetsplatsen eller eljest icke fritt

förfogade över sin tid, d. v. s. vad de sakkunniga betecknat som ledighet från arbetet. De sakkunniga hade velat framhålla skillnaden i detta avseende mellan rast och sådan ledighet därigenom, att i lagtexten utsades, att dylik ledighet icke skulle frånräknas arbetstiden. Arbetsrådets erfarenhet om lagens tillämpning hade, enligt vad som inhämtats, givit vid handen, att ett uttryckligt stadgande därom vore erforderligt.

I *det särskilda yttrandet av herr Borgström* har erinrats därom, att rastbestämmelserna icke hade någon motsvarighet i de andra arbetstidslagarna. Det vore utan tvivel till fördel, om principaler och anställda sinsemellan finge överenskomma om, hur rasterna skulle regleras. Köpmännen, som ginge sida vid sida med sina anställda i butiksarbetet, hade säkerligen icke mindre förståelse än industriens och jordbrukets företagare för de anställdas behov av rimlig ledighet under arbetsdagen. Vid sådant förhållande funnes icke heller någon anledning att lägga hinder i vägen för arbetsgivare och arbetstagare inom detaljhandeln att gemensamt ordna rasternas längd och förläggning med hänsyn till vad som i varje särskilt fall kunde vara mest lämpligt från bägge parternas synpunkter. Stadgandena om raster borde därför utgå ur handelsarbetstidslagen. De mindre jämkningar, som föreslagits av sakkunnigmajoriteten, syntes icke vara tillfyllest.

Föredragande departementschefen har beträffande denna paragraf anfört i huvudsak följande.

»Vid tillkomsten av gällande arbetstidslag för detaljhandeln ansågos vissa bestämmelser om raster för de av lagstiftningen berörda erforderliga till deras skydd. Av anförda skäl befanns det lämpligt att upptaga ifrågavarande bestämmelser i arbetstidslagen och icke i arbetarskyddslagen, där de rätteligen hörde hemma. Av en reservant inom de sakkunniga samt i åtskilliga yttranden har nu yrkats, att rastbestämmelserna måtte utmönstras ur arbetstidslagen, därvid det betonats, att berörda spörsmål bättre reglerades genom avtal mellan parterna än genom lagstadganden. Vad sålunda anförts synes mig emellertid icke böra föranleda ett frångående av den ståndpunkt, som statsmakterna intogo för tre år sedan. Då i lagen intagna rastbestämmelser i vissa fall otvivelaktigt kunna vara av värde för de anställda utan att de samtidigt kunna anses vara alltför besvärande för arbetsgivarna, synas sådana bestämmelser fortfarande böra finnas i lagen.

De sakkunniga hava emellertid i syfte att för vissa fall underlätta tillämpningen av lagen, med bibehållande av gällande huvudregler, föreslagit upp-
mjukning av rastbestämmelserna i två hänseenden. Därvid hava de sakkunniga enligt min mening funnit lämpliga anordningar för att tillgodose det praktiska livets krav. Jag kan såvitt angår undantaget för sådana arbetsställen, där i regel icke användas flera än en arbetstagare, helt samt beträffande undantaget i fråga om dag före sön- eller helgdag med förkortad arbetstid eller dag i viss anslutning till två sön- eller helgdagar med viss jämkning godtaga de sakkunnigas förslag. I flera yttranden har påpekats, att möjligheten till avsteg från huvudreglerna rörande raster å dag före sön- eller helgdag med förkortad arbetstid borde anknytas icke enbart till stängningstiden utan till längden av

tiden för öppethållandet. Jag finner vad sålunda anförts riktigt och tillstyrker ändring av de sakkunnigas förslag i enlighet därmed. I undantagsregeln torde emellertid »försäljningslokal» böra utbytas mot »försäljningsställe». Nu ifrågasvarande undantagsregel blir något mera omfattande än vad de sakkunniga torde hava tänkt sig, i det att den kommer att gälla även trettondagsafton, dagen före Marie bebådelsedag, skärtorsdagen, valborgsmässoaftonen samt dagen före Kristi himmelfärdsdag, allt givetvis under förutsättning att tiden för öppet-hållandet uppgår till högst åtta timmar. Att undantagsregeln får denna innebörd synes emellertid lämpligt för att ernå en enhetlig reglering.

Att i lagen utsäges vad som avses med rast samt i vad mån inräkning eller ej av ledighet och rast i arbetstiden skall äga rum synes mig lämpligt i tydlighetens intresse.»

I likalydande *motionerna I: 300 och II: 439* har hemställts, att bestämmelserna angående raster måtte utgå ur lagen.

Utskottet.

Enligt utskottets mening äro bestämmelser om raster ur arbetarskyddssynpunkt erforderliga. Utskottet kan alltså icke ansluta sig till motionärernas yrkande om rastbestämmelsernas borttagande ur lagstiftningen. Däremot har utskottet icke något att erinra emot att, på sätt föreslagits i propositionen, vissa uppmjukningar av nuvarande rastbestämmelser vidtagas i syfte att, med bibehållande av gällande huvudregler, för vissa fall underlätta tillämpningen av lagen.

Utskottet delar den av föredragande departementschefen uttalade uppfattningen, att det i tydlighetens intresse är lämpligt, att i lagen direkt utsäges vad som avses med rast samt i vad mån inräkning eller ej av ledighet och rast i arbetstiden skall äga rum.

Förslaget till butikstängningslag.

2 §.

Gällande bestämmelser.

I 2 § finnas i 12 punkter uppräknade de fall, då butikstängningslagen icke alls äger tillämpning å viss butik eller viss försäljning. Punkten 6) upptager försäljning av konfektyrer i förpackning eller färsk frukt från automatapparat, som är uppsatt utanför butik, där sådana varor saluföras, och som handhaves av butiksinnehavaren.

De sakkunnigas utredning.

De sakkunniga hava beträffande punkten 6) icke föreslagit någon ändring av gällande stadgande.

I särskilt yttrande av revisionschefen hos kooperativa förbundet E. Wingård har anförts:

Försäljningen av varor från automatapparater på annan tid än butikstid begränsades i 1939 års lag till att gälla endast konfektyrer i förpackning samt färsk frukt. Bestämmelsen har bibehållits oförändrad i de sakkunnigas lagförslag.

Den inskränkning, som företogs i 1939 års butikstängningslag, torde främst ha betingats av en sådan syn på automathandeln, som utgick från att denna vore ett avsteg från detaljhandelns önskvärda utveckling i bland annat sanitärt avseende. Därjämte påverkades inställningen till automathandeln även av hänsyn till konkurrensförhållandena med butikshandeln samt av vissa sociala synpunkter, såsom t. ex. att automaterna vore ägnade att motverka ungdomens fostran till sparsamhet och att de i vissa fall utgjorde anledning till brottsliga handlingar av minderåriga.

Denna allmänna syn på automathandeln anser jag mig icke kunna dela. Vad beträffar de sanitära vådor, vilka skulle kunna föreligga vid varuförsäljning genom automat, äro påtagligen dessa begränsade till livsmedel eller i allmänhet för förtäring avsedda varor, och det är synbarligen ur denna synpunkt inkonsekvent att i en lagstiftning tillåta automathandel endast för vissa slag av just sådana varor men förbjuda den för alla övriga. Det finnes påtagligen en hel del artiklar, som väl lämpa sig för automatförsäljning utan att några som helst sanitära vådor kunna påvisas vid en sådan försäljningsform, t. ex. tekniska och kosmetiska artiklar, såsom munvatten, tandkräm, hårvatten etc.; tandborstar och rakblad i förpackningar; fotografisk film; brev-papper, skosnören, näsdukar och vissa andra standardiserade ekiperingsartiklar etc. De sanitära vådorna för automatförsäljning av livsmedel kunna säkerligen i hög grad begränsas genom användning av lämpliga förpackningar. Med den rikedom på moderna förpackningsmaterial, som finnes — såsom t. ex. plåt, glas, papp, cellofan etc. — behöver på intet sätt den sanitära risken eller faran för kvalitetsförsämring bli större än vid vanlig butikshandel, vare sig det gäller varor i originalförpackningar eller på annat sätt omsorgsfullt förpackade varor för förtäring. I betraktande av den snabba utveckling, i vilken tillverkningen av automater för närvarande befinner sig i tekniskt avseende, kan man också förvänta, att automaternas konstruktion stadigt förbättras i syfte att förebygga sådan varuförsämring, som kan tänkas ske genom damm, nederbörd eller särskilt häftiga temperaturväxlingar.

En annan invändning, vilken riktats mot automathandeln och som torde ha varit medverkande vid tillkomsten av de inskränkande bestämmelserna rörande denna, är att den skulle föranleda en ojämn konkurrens med butikshandeln och därigenom i viss mån motverka dennas möjligheter att utveckla sig affärsmässigt rationellt. Jag vill i detta avseende hänvisa till ett påpekande, som gjordes av kooperativa förbundets styrelse i dess år 1941 avgivna yttrande över 1938 års tobakshandelsutrednings betänkande. Detta betänkande hade särskilt funnit varuutlämningen genom kiosker utgöra ett hinder för en affärsmässigt rationell utveckling inom tobakshandeln. Styrelsen framhöll, huru den grundläggande missuppfattningen hos utredningen på denna punkt syntes vara, att den i alltför hög grad föreställde sig den enda möjliga formen av rationalisering inom varudistributionen som en koncentration, d. v. s. som en minskning eller ett tillbakahållande av försäljningspunkternas antal och en motsvarande ökning av deras företagsstorlek. Helt visst kan en för folkhushållet nyttig rationalisering inom varudistributionen ske även på detta sätt, men endast när det gäller härför lämpade varubranscher samt under förutsättning, att inköpsförhållanden och varuvägar inom dessa äro sådana, att koncentrationen betyder en nämnvärd förenkling och förkortning av varuvägen, räknad i hela dess sträckning från producent till konsument. Rör det sig å andra sidan om dagliga behovsvaror, där en långt driven standardisering genomförts redan inom produktionen och mellanstadierna på vägen till detaljdistributören i praktiken eliminerats, behöver varans tillhandahållande i ett mycket stort antal försäljningspunkter ingalunda vara ett kriterium på en mindre långt framskriden rationalisering än om försäljnings-

punkterna äro färre, allt under förutsättning att de totala förmedlingskostnaderna kunna hållas relativt små. Skulle ett övervägande antal av våra dagliga behovsartiklar, framhöll styrelsen, komma att tillhandahållas i hållbara och hygieniska förpackningar av tillverkare med stadgat anseende för omsorg om kvaliteten, synes distributionen till den konsumerande allmänheten också kunna komma att ske genom en detaljhandelsapparat av i huvudsak helt annat utseende och med väsentligen andra funktioner än nu och beträffande vilken en mer eller mindre mekaniserad utlämning i ett stort antal försäljningspunkter, motsvarande konsumenternas berättigade anspråk på bekvämlighet måste antas bli ett av de dominerande dragen.

Dessa synpunkter, vilka i det anförda sammanhanget särskilt avsågo kioskhandeln, ha enligt min åsikt visst berättigande även beträffande automathandeln. Inom alla delar av varuproduktionen försöker man i ständigt stigande utsträckning att genom ökad mekanisering underlätta och förbättra tillverkningen för att härigenom nedbringa kostnaden för varuförpackningen. Dessa rationaliseringssträvanden omfatta också, både när det gäller livsmedel och andra varor, framställning av varor i direkt till kunderna färdigställda förpackningar. Dessa strävanden, vilka hunnit betydligt längre i andra länder än i vårt, men som även hos oss omfatta en växande mängd av de dagliga förnödenheterna, avse just att genom en mekanisering av själva distributionssättet kunna tillhandahålla varorna på ett billigare sätt än vad nu är fallet. Om handelns utövare äro så fångna i uppfattningen om behovet av skydd för sina respektive näringsgrenar, att de på allt sätt söka förhindra en utveckling, som står helt i överensstämmelse med den moderna tiden, bör dock en lagstiftning, som avser att reglera handeln även i konsumenternas och folkhushållets intressen, icke ens oavsiktligt skänka ett stöd åt dylika tendenser. Liksom fallet varit på andra områden, där man med stöd av liknande betraktelsesätt sökt förhindra eller fördröja en rationalisering, är även motståndet mot en i möjligaste mån mekaniserad varuutlämning inom handeln uttryck för en kortsynt blick på utvecklingen hos näringsidkarna själva. Det är redan sedan lång tid tillbaka påtagligt, huru genom originalförpackningarnas utbredning inom t. ex. livsmedelsproduktionen och handeln expedieringsarbete inom den vanliga butikshandeln kunnat på ett vinstgivande sätt rationaliseras, vilket i andra länder, främst i Förenta staterna, lett till uppkomsten av en i vittomfattande utsträckning automatiserad butikshandel, de s. k. självexpedieringsbutikerna. I växande utsträckning omlägga i Förenta staterna framåtgående företagare inom detaljhandeln, små likaväl som stora, sitt försäljningssätt efter de här vunna erfarenheterna. Det synes under sådana förhållanden helt ligga i butikshandelns eget intresse att främja i stället för att motsätta sig en sådan utveckling av varuutlämningen, vilken måste bidra till att antalet för standardiserad varuutlämning lämpade förpackningar stadigt ökas, detta så mycket mera som butikshandelns utövare ligga närmast till att själva omhänderha och draga nytta av en vidgad automutförsäljning.

Såsom ett av de förnämsta skälen mot automathandelns utveckling har vidare anförts, att den bidragit till en ökning av ungdomsbrottsligheten. Utan att på något sätt vilja förringa den sociala betydelsen av att alla de åtgärder vidtagas, som kunna förebygga eller begränsa en sådan ökning, vill jag dock uttala, att jag finner det i hög grad tveivelaktigt, huruvida det verkliga bote-medlet mot en tilltagande ungdomsbrottslighet ligger i ett förbud eller en begränsning av vissa former av varuutlämning, vilka förutsättas innebära särskilda frestelser för ungdomen, beroende på att varor och pengar äro särskilt lättåtkomliga.

Den av centralförbundet för socialt arbete tillsatta kommittén för utred-

ningen av ungdomsbrottsligheten har nyligen i en redogörelse framhållit, att de främsta kriminalitetsalstrande faktorerna för ungdomen äro tillgrepp av motorfordon och cyklar samt frestelser till stölder i konfektautomater, konfektyrkiosker och varuhus. Kommittén framhåller dock samtidigt, att motåtgärderna för att minska frestelsetillfällena icke få drivas så långt, att de verka hämmande på den tekniska samhällsutvecklingen. Att cyklar äro begärligt tjuvgods kan enligt kommitténs mening sålunda inte tagas till intäkt för rigorösa åtgärder, som försvåra för gemene man att få ut den största möjliga praktiska nytta av detta färdemedel, och att förbjuda de öppna diskarna i varuhusen kan naturligtvis ej heller komma i fråga endast av den orsaken, att det finns folk, för vilka en öppen och obebakad disk kan bli en frestelse till tjuvnad. Konfektautomaterna anser kommittén utgöra en allvarlig brottsorsak för många ungdomar, enär godsakerna fresta ungdomen mer än de äldre. Ehuru jag icke delar uppfattningen, att man ens i fråga om konfektautomaterna bör tillgripa förbud, synes det mig likväl ur de synpunkter, som kommittén anför, vara i slående grad inkonsekvent att i lagen upprätthålla en bestämmelse, som förbjuder all slags automatförsäljning utom just den, vilken enligt uppgift innebär den största frestelsen för ungdomen, nämligen frukt- och godsaksförsäljningen. Vore det så, att inskränkningen i rätten att sälja varor från automatapparater hade sitt starkaste motiv i önskemålet att förebygga en ökning av ungdomsbrottsligheten, borde väl nämligen konfektautomaterna vara de, som i första hand drabbades av förbudet.

Ej heller torde man genom förbud mot eller begränsning av automatförsäljning av varor — vare sig dessa utgöra frukt, godsaker eller andra särskilt begärliga artiklar — effektivt kunna skydda yngre eller andra särskilt oförståndiga personer mot att slösa bort sina tillgångar på dylika varor. Bli dessa ej längre åtkomliga i automater, står det ju vederbörande fritt att inköpa dem i butikshandeln och det enda medlet att effektivt reglera sådana inköp vore då absolut förbud mot försäljning av vissa varor till barn under viss ålder eller också införande av en ordnad ransonering med hithörande administrativa anordningar. Något dylikt torde dock ej på något håll ha ifrågasatts.

Undertecknad har därför för sin del ansett önskvärt, att bestämmelsen i det framlagda lagförslaget ändras därhän, att från butikstängningslagens giltighetsområde undantages försäljning från automatapparater av sådana paketerade varor, vilkas tillhandahållande på dylikt sätt icke är på grund av bestämmelse i annan lag inskränkt eller förbjudet eller som på grund av hygieniska skäl kan befinnas vara olämplig.

Föredragande departementschefen har beträffande förevarande undantagsstadgande anfört.

»Enligt undantaget under 6) äger butikstängningslagen icke tillämpning å försäljning av konfektyrer i förpackning eller färsk frukt från automatapparat, som är uppsatt utanför butik, där sådana varor saluföras, och som handhaves av butiksinnehavaren. Annan försäljning från automatapparat faller däremot under lagens bestämmelser. Vad åtminstone Stockholm beträffar får enligt meddelade dispensbeslut försäljning av nyss omnämnda varor från friliggande automater ske praktiskt taget dygnet runt.

De sakkunnigas majoritet har icke föreslagit ändring beträffande nu ifrågasvarande undantag; en reservant bland de sakkunniga har emellertid framlagt förslag rörande avsevärd utvidgning av möjligheterna för handel från automatapparater.

Åtskilliga skäl tala enligt min mening för mindre restriktiva bestämmelser än de för närvarande gällande i fråga om handeln från automatapparater såväl med hänsyn till omfattningen av de varuslag, som skola få försäljas, som med hänsyn till de för detta slags handel i övrigt gällande bestämmelserna. Å andra sidan vill jag medgiva, att mot ifrågavarande slags handel med visst fog kan anföras, att densamma är ägnad att medföra vissa ur sociala och andra synpunkter mindre tillfredsställande förhållanden.

Vid övervägande av vad som anförts för och emot automathandeln har jag stannat för att nu icke föreslå någon ändring av gällande bestämmelser.»

I *motionen II: 434* har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i syfte att skapa reglerande och restriktiva bestämmelser i fråga om rätten att uppsätta s. k. sötsaksautomater.

Utskottet.

Utskottet ansluter sig till föredragande departementschefens uppfattning, att för närvarande någon ändring av gällande bestämmelser beträffande automathandeln icke bör vidtagas.

I *motionen II: 434* har yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i syfte att åstadkomma reglerande och restriktiva bestämmelser i fråga om rätten att uppsätta s. k. sötsaksautomater. Enligt utskottets mening äro de i *motionen* framförda synpunkterna värda beaktande. Utskottet vill emellertid erinra om att med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 juni 1939 tillkallats särskilda sakkunniga för att verkställa utredning rörande åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottsligheten m. m. I direktiven för de sakkunnigas arbete framhålles bland annat, att det bör övervägas, huruvida något kan göras för att minska de nu för tiden mer än tidigare talrika frestelser till brott som uppkomma genom att för ungdomen begärlig egendom lämnas tämligen lätt åtkomlig. Såsom sådan egendom anges bland annat automatapparaternas innehåll. Enligt uttalande i direktiven borde samråd sökas med en av centralförbundet för socialt arbete igångsatt utredning angående ungdomsbrottsligheten. Såsom i *motionen* framhållits är denna undersökning numera slutförd. Då sålunda de i *motionen* berörda spörsmålen redan i annat sammanhang äro föremål för utredning, finner utskottet ej skäl föreligga att föreslå riksdagen att i anledning av *motionen* göra någon särskild framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

3 §.

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i gällande butikstängningslag, reglerar arbetsrådets befattning med frågor rörande tillämpningen av butikstängningslagen. Paragrafen har i de sakkunnigas förslag avfattats i nära överensstämmelse med motsvarande lagrum (3 §) i allmänna arbetstidslagen, lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln. Enligt sakkunnigförslaget har paragrafen däri upptagits såsom 13 §.

I detta sammanhang må omnämnas, *dels* att beslut enligt 5 § i gällande lag om kommunal avvikelse jämlikt 7 § skall underställas vederbörande länsstyrelse, *dels ock* att i 11 §, som innehåller bestämmelser om tillstånd i vissa fall

för näringsidkare att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i lagen, beträffande tillståndsmyndighet stadgas, att tillstånd meddelas för Stockholm av överståthållarämbetet, för övriga städer av magistrat eller, där sådan ej finnes, av kommunalborgmästare och för landet av länsstyrelse.

Arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda föreslog på sin tid, att endast länsstyrelserna skulle vara tillståndsmyndigheter enligt 11 §. I propositionen nr 96 till lagtåma riksdagen 1939 föreslogs, med hänsyn till länsstyrelsernas arbetsbörda, att polismyndigheterna i orterna skulle vara tillståndsmyndigheter. Med polismyndighet avsågs därvid i Stockholm överståthållarämbetet, i annan stad, där poliskammare finnes, denna, i övriga städer magistrat eller, där sådan ej finnes, kommunalborgmästare samt å landet polischefen i orten (landsfiskalen). Riksdagen antog emellertid nyss återgivna lagbestämmelser i ämnet.

De sakkunnigas utredning.

De sakkunniga hava i sin utredning, under rubriken »Allmänna bestämmelser», förordat, att frågor om lagens tillämpningsområde skola avgöras av en central myndighet, arbetsrådet, samt att arbetsrådet jämväl skall fungera som tillståndsmyndighet vid prövning av ansökningar enligt 11 § i lagen. Med hänsyn till önskvärdheten av att en och samma myndighet finge handlägga samtliga ärenden enligt butikstängningslagen, hava de sakkunniga tillika föreslagit, att beslut om kommunala avvikelser skola underställas arbetsrådet.

Det har syntts lämpligt att redan vid nu förevarande paragraf i ett sammanhang behandla nämnda spörsmål om *den centrala myndigheten enligt butikstängningslagen*.

De sakkunniga hava härom anfört:

Av de till de sakkunniga inkomna yttrandena framgår, att bestämmelserna om lagens omfattning och räckvidd — särskilt de i 2 § intagna undantagsstadgandena — vållat betydande svårighet och ojämnhet vid den praktiska tillämpningen. Detta synes sammanhånga med den osäkerhet, som på många håll råder angående innebörden av nyssnämnda bestämmelser. Detta torde i sin tur framför allt bero på svårigheten att med nuvarande ordning erhålla en någorlunda fast, för hela landet enhetlig praxis på ifrågavarande område. För närvarande gäller, att den myndighet, som utövar tillsyn över lagens efterlevnad, d. v. s. vederbörande polismyndighet, har att vid förment förseelse mot lagen anställa åtal vid polisdomstol, poliskammare eller allmän underrätt. Utslag i dylika mål torde i regel icke dragas under högre rätts prövning, och det kan därför dröja länge, kanske årtal, innan det föreligger några prejudicerande avgöranden från den högsta instansen.

Enligt de sakkunnigas mening är det av stort allmänt intresse att finna en väg, som möjliggör att dessa spörsmål kunna lösas genom ett enklare förfarande än som för närvarande är fallet, utan att dock rättssäkerheten därigenom äventyras. De sakkunniga hava från dessa utgångspunkter funnit, att frågorna om lagens tillämpningsområde lämpligen borde avgöras i samma ordning som gäller för motsvarande spörsmål enligt arbetstidslagarna, d. v. s. av en central myndighet, i vars beslut deltaga representanter för de intressen, som äro berörda av butikstängningslagens regler. Genom en

dylik ordning skulle åtskilliga fördelar vinnas. Näringsidkare, åklagare eller annan, som har intresse av att en fråga om lagens tillämpning löses, kan genom ett enkelt ansökningsförfarande erhålla ett avgörande härutinnan. Då det på grund härav kan förväntas, att den centrala myndigheten får ett relativt stort antal spörsmål för bedömande, kan inom ganska kort tid utbildas en fast praxis. Genom att representanter för de inom området förefintliga intressegrupperna deltaga i ärendenas avgörande åstadkommes vidare, att den centrala myndigheten tillförsäkras erforderlig sakkunskap.

Då det syntes de sakkunniga särskilt viktigt att representanter för berörda intressen med beslutanderätt deltaga i avgörandena, anse de sakkunniga, att handläggningen av nu ifrågavarande ärenden bör överlämnas åt en myndighet, som är organiserad efter samma grunder som exempelvis arbetsdomstolen, arbetsrådet eller försäkringsrådet. Efter övervägande hava de sakkunniga för sin del funnit det ligga närmast till hands att anförtro dessa uppgifter åt arbetsrådet. Det är två omständigheter, som framför allt tala härför. Arbetsrådet har sålunda redan nu att taga befattning med arbetstidslagen för detaljhandeln, som har nära samband med butikstängningslagen. Bestämmelserna i sistnämnda lag innebära, från arbetstagarnas sida sett, en i lag reglerad förläggning av den i arbetstidslagen för detaljhandeln medgivna arbetstiden. Det möter vidare inga särskilda svårigheter att inom ramen för arbetsrådets nuvarande organisation låta rådet fungera som central myndighet vid handläggningen av ärenden enligt butikstängningslagen; de ledamöter, som representera arbetsgivare respektive arbetare vid behandlingen av ärenden enligt allmänna arbetstidslagen, skulle därvid ersättas av representanter för de intressegrupper, som göra sig gällande inom området för detaljhandeln och därmed i butikstängningslagen jämställd verksamhet.

Bestämmelser i nu ifrågavarande ämne skulle enligt de sakkunnigas förslag upptagas i en ny 13 § i lagen.

Beträffande tillståndsmyndigheten enligt 11 § — för medgivanden till öppethållande eller försäljning utom vanlig affärstid — hava de sakkunniga utöver vad nyss anförts framhållit, att det nu gällande systemet med särskilda tillståndsmyndigheter icke fungerat på ett fullt tillfredsställande sätt. Detta sammanhänge enligt de sakkunnigas mening med att antalet tillståndsgivande myndigheter vore så stort, att en ganska betydande ojämnhet vid tillämpningen av lagens regler knappast kunde undvikas. Från skilda håll hade sålunda framhållits, att ansökningar, som avsett väsentligen enahanda förhållanden, bedömts på ett sätt av en tillståndsmyndighet och på ett annat sätt av en annan. Därigenom hade ett visst osäkerhetstillstånd uppkommit. Det hade vidare anförts, att den nu gällande ordningen i många fall medförde alltför stor tidsutdräkt vid behandlingen av hithörande ärenden.

De sakkunniga hava funnit övervägande skäl tala för att handläggningen av nämnda ärenden överlämnades åt en central myndighet. Därigenom skulle framför allt vinnas en önskvärd enhetlighet vid tillämpningen av paragrafen. Inom en ej alltför lång tid efter den nya lagens ikraftträdande torde nämligen en relativt stadgad praxis hava hunnit utbildas. Detta system skulle vidare medföra en lättnad i de nuvarande tillståndsmyndigheternas, särskilt länsstyrelsernas, av andra arbetsuppgifter starkt betungade verksamhet. Såsom central myndighet borde arbetsrådet fungera. Då det vore givet, att arbetsrådet i regel icke kunde fatta beslut i ärende av nu angivet slag utan att hava

tillgång till nöjaktig utredning, hava de sakkunniga föreslagit en särskild bestämmelse av innebörd, att till arbetsrådet inkommen ansökning skulle överlämnas till vederbörande polismyndighet i orten, som hade att verkställa utredning i ärendet. Vid arbetsrådets behandling av ärendet kunde det visa sig nödvändigt att företaga ytterligare utredning genom hörande av organisationer på området, genom förnyad polisundersökning, genom infordrande av yttrande från sökanden, genom direkt undersökning från arbetsrådets sida av förhållandena på ort och ställe etc. Sådan utredning kunde uppenbarligen företagas av arbetsrådet, utan att något särskilt stadgande därom behövde införas i lagen.

De sakkunniga hava vidare anført, att, om ett överflyttande av tillståndsgivningen till arbetsrådet skulle medföra en tillfällig anhopning av ansökningsärenden i samband med den nya lagens ikraftträdande, rådet hade möjlighet att undgå därmed förenade olägenheter genom att bevilja provisoriska tillstånd, som ägde giltighet till dess slutliga beslut fattats.

Vad slutligen angår underställningsmyndighet rörande beslut om kommunala avvikelser (7 § i gällande lag) hava de sakkunniga föreslagit, att arbetsrådet skulle i stället för länsstyrelse, som nu är fallet, fungera såsom sådan. Därigenom skulle enligt de sakkunnigas mening vinnas enhetlighet vid tillämpningen och en välbehövlig avlastning av länsstyrelsernas arbetsbörda.

En redogörelse för innehållet i *yttrandena över sakkunnigförslaget* återfinnes å sid. 57—60 i propositionen, vartill utskottet får hänvisa. Här må endast återgivas följande sammanfattning av de olika skäl emot de sakkunnigas förslag, som anförts i de avstyrkande yttrandena.

Det vore helt naturligt, att under den första tiden av tillämpningen av en ny lag, i vilken vissa föreskrifter icke vore fullt exakta, önskvärd konsekvens de olika tillståndsmyndigheterna emellan icke föreläge. Det kunde emellertid ifrågasättas, huruvida olägenheterna verkligen varit så stora med hänsyn till att samma praxis dock tillämpats inom varje stad och inom varje läns landsbygd. Förekommande divergenser kunde för övrigt äga sin naturliga förklaring, då varje fall måste bedömas med hänsyn till bland annat hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande lokalbetonade synpunkter. I fortsättningen kunde i varje händelse icke någon mera betydande olägenhet på grund av att tillståndsmyndigheterna vore många väntas framträda. En fast praxis komme nämligen att utbilda sig tämligen snart, grundad främst på prejudicerande utslag från Kungl. Maj:t. Möjligheten att anföra besvär syntes för övrigt utgöra tillräcklig garanti mot befarade ojämnheter i lagtillämpningen.

En överflyttning av tillståndsgivningen till central myndighet skulle icke föranleda någon snabbare handläggning av förekommande ärenden utan snarare tvärtom. Dröjsmålet för närvarande med ärendenas handläggning vore i de flesta fall beroende på det föreskrivna remissförfarandet. Viss möjlighet till förenkling därav hade emellertid föreslagits av de sakkunniga. Det torde icke kunna undvikas, att ärendenas behandling inom arbetsrådet toge längre tid i anspråk än behandlingen hos de nuvarande tillståndsmyndigheterna. Enbart sändandet av ansökningar och rapporter fram och tillbaka till Stockholm komme att kräva åtskillig tid, som nu icke ifrågakomme. Skulle arbetsrådet göra undersökning på ort och ställe skulle åtgå ännu mera tid. Det

komme att bli en massanhopning av ärenden hos arbetsrådet. Nuvarande tillståndsmyndigheter kunde lättare än rådet genom telefonsamtal med polis- och kommunalmyndigheter inhämta kompletterande upplysningar; själva hade dessutom tillgång till handels- och näringsregistren.

Det vore av särskilt stor vikt, att den myndighet, som hade avgörandet i sin hand, kunde på grund av kännedom om ortsförhållandena bilda sig ett självständigt omdöme i förekommande frågor. Om den prövande myndigheten vore hänvisad att bygga på de kommunala myndigheternas och polismyndigheternas inställning, föreläge risk för att denna bleve avgörande, med påföljd att den enhetlighet, som åsyftats, bleve mera av formell än av reell art. Det vore emellertid av stor betydelse, att de lokala synpunkterna vunne beaktande. Särskilt kioskhandeln och annan försäljning utomhus måste bedömas jämväl ur trafik- och ordningssynpunkt i varje särskilt fall.

Hithörande ärenden vore ofta av obetydlig art, t. ex. ansökning av korvhandlare om försäljningstillstånd eller ansökning om utsträckt försäljningstid vid tillställning eller idrottstävling viss angiven dag; det förefölle onödigt, att en central myndighet i huvudstaden skulle behöva taga befattning med desamma.

Allmänhetens möjlighet att personligen inför tillståndmyndigheten muntligen framföra sina synpunkter och bekymmer i samband med ansökningsärenden — vilket då och då förekomme — skulle praktiskt taget omöjliggöras.

Att sökanden icke skulle hava rätt att överklaga tillståndsmyndighetens beslut innebure en princip, som hittills varit i stort sett främmande för svensk statsförvaltning.

En centralisering skulle föranleda ganska betydande kostnader, bland annat på grund av erforderlig väsentlig utökning av arbetsrådets personal.

Intressesättningarna inom arbetsrådet vid behandling av hithörande ärenden måste bli mycket stora.

Att länsstyrelsernas arbetsbördor lindrades kunde visserligen vara av behovet påkallat, men det borde lämpligare ske på andra vägar.

Ändring av tillståndsmyndighet enligt 11 § stode slutligen icke i något nödvändigt sammanhang med den föreslagna bestämmelsen om arbetsrådet såsom avgörande instans i fråga om lagens tillämpningsområde.

Föredragande departementschefen har under ifrågavarande paragraf anført.

»Av utredningen i ärendet framgår, att nu gällande ordning för avgörandet av spörsmål, som hava avseende å lagens omfattning och räckvidd, icke kan anses tillfredsställande. Lösningen av sådana spörsmål måste nämligen nu sökas domstolsvägen. Det skulle otvivelaktigt vara förenat med avsevärda fördelar, om berörda frågor kunde, såsom de sakkunniga föreslagit, avgöras av arbetsrådet. Då arbetsrådet enligt gällande bestämmelser har att taga befattning med motsvarande spörsmål på arbetstidslagens för detaljhandeln område, skulle rådet, om de sakkunnigas förslag genomfördes, icke ställas inför någon för detsamma främmande uppgift. Sakkunnigförslaget tillstyrkes i det stora flertalet yttranden och jag ansluter mig till detsamma. Bestämmelser i ämnet, vilka av de sakkunniga upptagits bland allmänna bestämmelser i en ny 13 §, synas dock böra hava sin plats i den avdelning av butikstängningslagen, som handlar om lagens tillämpningsområde m. m. Jag föreslår därför, att nu ifrågavarande bestämmelser intagas såsom 3 § i lagen, avfattad i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag. Till frågan

om arbetsrådets sammansättning vid behandling av spörsmål, som tillhöra butikstängningslagens tillämpningsområde, återkommer jag i det följande.

De sakkunniga hava vidare, sedan arbetsrådet sålunda i ett hänseende införts såsom myndighet i butikstängningslagen, föreslagit, att åt arbetsrådet jämväl skulle anförtros att vara underställningsmyndighet i fråga om beslut rörande kommunala avvikelser samt tillståndsmyndighet för medgivanden till öppethållande eller försäljning utom vanlig affärstid. Huvudskälet för detta förslag har för de sakkunniga varit, att — på grund av underställnings- och tillståndsmyndigheternas stora antal — viss ojämnhet vid tillämpningen av lagens regler förekommit. Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen hava i fråga om dessa spörsmål meningarna i remissyttrandena varit delade. Efter övervägande av vad från ömse sidor anförts har jag för egen del icke blivit övertygad om att det skulle vara fördelaktigt med en överflyttning till arbetsrådet av befogenheterna såsom ensam underställnings- och tillståndsmyndighet i butikstängningslagen. Det må anmärkas, att en sådan överflyttning ingalunda kan anses stå i något nödvändigt sammanhang med att, på sätt nyss anförts, i lagen upptagas bestämmelser om arbetsrådet såsom den myndighet, vilken har att avgöra frågor rörande lagens tillämpningsområde. Av redogörelsen för innehållet i remissyttrandena framgår klart de skäl, som tala emot att arbetsrådet upptages såsom underställnings- och tillståndsmyndighet. Jag vill hänvisa till den gjorda sammanfattningen av dessa skäl och därvid, med hänsyn till tidsläget, särskilt påpeka, att ett realiserande av de sakkunnigas förslag otvivelaktigt skulle förorsaka avsevärt ökade kostnader för det allmänna. Med avstyrkande av sakkunnigförslaget föreslår jag därför, att länsstyrelserna fortfarande skola vara underställningsmyndigheter beträffande beslut om kommunala avvikelser. Även beträffande tillståndsgivningen enligt 11 § tillstyrker jag, att nu gällande bestämmelser bibehållas i huvudsak oförändrade. Till vissa modifikationer beträffande tillståndsmyndigheterna enligt 11 § återkommer jag emellertid vid behandlingen av nämnda paragraf.»

Redan i detta sammanhang må här omnämnas, att enligt Kungl. Maj:ts förslag de befogenheter såsom tillståndsmyndighet, som för närvarande enligt 11 § 1 mom. andra stycket tillkomma magistrater och kommunalborgmästare, överflyttats på länsstyrelserna samt att alltså nämnda stycke icke upptagits i det genom propositionen framlagda förslaget.

I *motionerna I: 299 och II: 441*, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen måtte besluta att nedan angivna paragrafer i förslaget till butikstängningslag måtte erhålla följande lydelse samt att 18 § i Kungl. Maj:ts förslag måtte utgå.

8 §.

Beslut om bestämmelse enligt 6 § skall underställas *arbetsrådet*.

9 §.

Arbetsrådet äger att — — — inom orten.

11 §.

1 mom. *Arbetsrådet* må under nedan i denna paragraf angivna förutsättningar meddela näringsidkare tillstånd att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i denna lag.

Ansökning om tillstånd skall innehålla uppgift om den tid och de varuslag, som framställningen avser, samt de närmare omständigheter, under vilka öppethållandet eller försäljningen avses skola äga rum.

Erforderlig utredning skall av arbetsrådet införskaffas från vederbörande polismyndighet, som, där ej fråga är om öppethållande eller försäljning under allenast kort tid, skall bereda stads- eller kommunalfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige ej finnas, kommunalnämnden tillfälle att avgiva yttrande. Kommunens beslutande myndighet må uppdraga åt kommunal nämnd, beredning eller styrelse att avgiva sådant yttrande.

2 mom. Tillstånd, varom — — — liknande synpunkt.

3 mom. Föreligger ej — — — därtill äro.

4 mom. Tillstånd meddelas — — — därtill äro.

I tillståndet — — — få försäljas.

Arbetsrådet äger meddela — — — finnas erforderliga.

Arbetsrådet skall till — — — bedriver försäljning.

13 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid sex med förhållandena inom denna lags verksamhetsområde förtrogna ledamöter. Två ledamöter skola utses bland personer, som kunna anses företräda näringsidkare inom den egentliga butikshandeln, en ledamot utses bland personer, som kunna anses företräda näringsidkare inom kioskhandeln, en ledamot bland personer, som kunna anses företräda de anställda inom detaljhandeln, en ledamot bland personer, som kunna anses företräda konsumenternas intressen, samt en ledamot bland personer, som kunna anses företräda tidningsutgivarna. För var och en av dessa ledamöter, som vid tjänstgöring i arbetsrådet skola ersätta de ledamöter, som jämlikt lagen om arbetstidens begränsning den 16 maj 1930 utsetts efter förslag av arbetsgivar- och arbetarsammanslutningar, skola utses minst två suppleanter.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola närvara minst fyra av de jämlikt bestämmelserna i denna lag utsedda ledamöterna eller för dem utsedda suppleanter samt minst en lagfaren ledamot bland dem, som jämlikt 9 § lagen om arbetstidens begränsning den 16 maj 1930 utsetts utan förslag. I övrigt skola bestämmelserna i nyssnämnda paragraf, med undantag av vad i 6 mom. stadgas, i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet. Vad i 8 mom. sägs skall äga tillämpning å beslut, som jämlikt 11 § 3 mom. 3) denna lag ankommer på arbetsrådet.

14 §.

Hålles butik — — — med dagsböter

Har näringsidkare — — — under fem.

Avskrift av — — — översändes till *arbetsrådet*.

16 §.

Beträffande verksamhet — — — verksamhetens föreståndare.

Lag samma vare, där *arbetsrådet* efter framsställning — — — näringsidkarens ställe.

Övergångsbestämmelserna.

Denna lag — — — sistnämnda dag.

Beslut, varigenom — — — lag föreskriver.

Beslut enligt — — — lags ikraftträdande.

I *motionerna I: 296 och II: 436*, vilka äro likalydande, har bland annat hemställts, att 11 § 1 mom. andra stycket i gällande lag måtte upptagas i den nya butikstängningslagen.

Utskottet har icke någon erinran mot den i 3 § upptagna bestämmelsen, att arbetsrådet skall vara central myndighet för avgörande av frågor om lagens tillämpningsområde, vilken bestämmelse tillstyrkts i det stora flertalet av remissyttrandena. Vad åter angår det av de sakkunniga — huvudsakligen för vinnande av en enhetlig praxis — framlagda förslaget, att arbetsrådet skulle vara tillståndsmyndighet för medgivande till öppethållande eller försäljning utom vanlig affärstid m. m. ävensom underställningsmyndighet beträffande beslut om kommunala avvikelser har, såsom framgår av redogörelsen i propositionen, meningarna varit mycket delade. Vid övervägande av de skäl, som anförts för och emot sakkunnigförslaget i denna del, har utskottet funnit avgörande vikt böra tillmätas de skäl, som andragits för att den nuvarande ordningen i princip bör bibehållas. Särskilt vill utskottet framhålla, att vid en överflyttning av befogenheterna i dessa hänseenden å en central myndighet hänsyn i tillbörlig utsträckning ofta icke skulle kunna tagas till de lokala synpunkterna på hithörande frågor. För att dock i viss mån öka möjligheterna att få en enhetlig tillämpning av lagen synas, såsom Kungl. Maj:ts förslagit, de befogenheter, som för närvarande tillkomma magistrater och kommunalborgmästare, utan större olägenheter kunna överflyttas på länsstyrelserna. I överensstämmelse med det anförda får utskottet, med avstyrkande av motionärernas ändringsyrkanden, ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, att länsstyrelserna skola handhava tillståndsgivningen enligt 11 § samt vara underställningsmyndigheter beträffande beslut om kommunala avvikelser.

Utskottet.

6 och 7 §§.

Dessa paragrafer motsvara 5 och 6 §§ i gällande lag.

Gällande bestämmelser.

5 § i gällande lag innehåller huvudbestämmelserna om kommunala avvikelser från eljest stadgade affärstider. Enligt huvudstadgandet i *första*

stycket må i kommun, där det finnes lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller helt eller delvis förläggas till annan del av dygnet än den i 3 eller 4 § föreskrivna, å sön- eller helgdag dock ej under högmässogudstjänst.

I 6 § första stycket stadgas, att om bestämmelse enligt 5 § (i gällande lag) den myndighet beslutar, som utövar kommunens beslutanderätt. När fråga om sådan bestämmelse uppkommit hos den kommunala myndigheten, skall enligt andra stycket tillfälle beredas näringsidkare och arbetstagare, som skulle beröras av bestämmelsen, att genom sina sammanslutningar eller på annat sätt uttala sig i ärendet.

De sakkunnigas utredning.

Till en början hava de sakkunniga framhållit, att, även om den vanliga affärstiden — såsom de sakkunniga förordat — i allmänhet inskränktes med en timme, nu gällande bestämmelser i 5 §, som innebure möjlighet att genom kommunalt beslut ytterligare förkorta affärstiden, borde bibehållas.

Likaså borde kommun fortfarande hava rätt att besluta om sådan omläggning av affärstiden, som inom kommunen eller för vissa företagsformer inom densamma kunde vara påkallade. Enligt gällande lag syntes en dylik omläggning av affärstiden endast kunna ske på det sätt, att den för öppethållande medgivna tiden *inom samma dygn* förlades till annan tid än vad som enligt reglerna i 3 eller 4 § vore tillåtet. De sakkunniga hade emellertid — bland annat med hänsyn till förslaget om allmän 18-stängning — ansett, att viss ytterligare frihet borde lämnas kommunerna vid bestämmandet av annan förläggning av affärstiden. Såsom under 3 § i sakkunnigförslaget anmärkts kunde det exempelvis inom vissa kommuner vara önskvärt, att livsmedelsbutikerna finge hålla öppet till klockan 19 å fredagar. Ett bibehållande av nu gällande ordning skulle medföra, att vid kommunalt beslut om dylikt öppethållande samtidigt måste bestämmas, att ifrågavarande affärer skulle öppna först klockan 9 eller hålla stängt en timme mitt på dagen. Då en dylik inskränkning av tiden för öppethållandet å fredagar i regel torde vara mindre lämplig, hava de sakkunniga ansett, att lagen borde medgiva rätt för kommun att kompensera den förlängda affärstiden å viss dag t. ex. fredag genom motsvarande förkortning under annan dag i samma vecka t. ex. lördag.

Den enligt nu gällande lag medgivna rätten för kommuner att bestämma om utsträckt affärstid i vissa i 5 paragrafens andra stycke närmare angivna fall har icke bibehållits i de sakkunnigas lagförslag. De sakkunniga hava nämligen ansett, att behovet av dylik utsträckt affärstid kunde tillgodoses på annat sätt.

I andra stycket av 7 § hava de sakkunniga föreslagit ändring av innebörd att, då fråga om ändrad affärstid väckts hos den kommunala myndigheten, tillfälle att uttala sig i ärendet skulle beredas ej blott — såsom för närvarande gällde — näringsidkare och arbetstagare utan även andra, vilkas intressen

skulle beröras av beslutet. De sakkunniga hade härmed närmast åsyftat, att representanter för den konsumerande allmänheten, t. ex. husmodersorganisationer, innan kommunalt beslut fattats, skulle äga möjlighet att framlägga sina synpunkter i ärendet.

I detta sammanhang må erinras om, att av de i ärendet hörda myndigheterna *länsstyrelsen i Malmöhus län*, med hänsyn till gjorda erfarenheter vid handläggning av frågor om fastställelse av beslut om kommunala avvikelser, föreslagit, att bestämmelserna härom måtte avfattas på sådant sätt, att det klart framginge, att även den konsumerande allmänhetens intressen hörde till dem, som borde beaktas vid avvikelser från den vanliga affärstiden.

Föredragande departementschefen har under 6 § i förslaget anfört följande.

»De sakkunnigas förslag till huvudregler rörande kommunala avvikelser skiljer sig, såsom framgår av den nyss lämnade redogörelsen, i vissa hänseenden från vad som nu gäller. Särskilt torde böra uppmärksammas, att de möjligheter, som enligt andra stycket i gällande lag förefinnas till utsträckning av affärstiden, föreslås skola utgå ur lagen.

Ehuru viss tveksamhet kan råda rörande lämpligheten av vad de sakkunniga sålunda föreslagit, synas med hänsyn till de möjligheter till utsträckning av affärstiden, som dock fortfarande skulle förefinnas enligt lagen, de föreslagna bestämmelserna böra upptagas i lagen. Det bör påpekas, att utsträckning av tiden för öppethållande på sön- och helgdagar kan ske genom kommunalt beslut — jämlikt den nya lydelsen av första stycket — under förutsättning att affärstiden under annan eller andra dagar med motsvarande tid inskränkes, t. ex. genom stängning under lunchtid.

Länsstyrelsens i Malmöhus län önskemål hava tillmötesgåtts genom ändring i 7 §.»

I *motionen II: 431* har föreslagits,

att 6 § i Kungl. Maj:ts förslag till ny butiksstängningslag angående kommunala avvikelser får följande lydelse: »I kommun må, där det finnes lämpligt ur allmänhetens synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden, i vad gäller tiden för öppnandet på morgnarna och stängandet på kvällarna, skall inskränkas, eller att densamma må, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 § eller 5 § medgivna, på sön- eller helgdagar; dock ej under högmässogudstjänst»; och

att till 7 § fogas följande slutsats: »Tillbörlig hänsyn skall tagas till därvid framförda synpunkter från allmänheten, näringsidkare och arbetstigare».

Utskottet finner det icke lämpligt, att genom en bestämmelse i lagen förhindra kommunala beslut om sådan avvikelse från den ordinarie affärstiden, att affärerna skola hållas stängda under lunchtid. Det kan enligt utskottets åsikt förväntas, att beslut av dylik innebörd — vilka skola fattas av den myndighet, som utövar kommunens beslutanderätt — icke tillkomma i strid mot allmänhetens berättigade intressen. För övrigt må erinras, att lunchstäng-

ning även kan komma till stånd genom frivillig överenskommelse mellan affärsidkarna. På grund av det anförda finner utskottet ej skäl tillstyrka de av motionären förordade jämkningarna i 6 §.

Enligt 7 § i förslaget gäller, att när fråga om bestämmelse om kommunal avvikelse uppkommit hos den kommunala myndigheten, tillfälle skall beredas näringsidkare, arbetstagare och andra, som skulle beröras av bestämmelsen, att genom sina sammanslutningar eller på annat sätt uttala sig i ärendet. I motionen har föreslagits ett tillägg till detta stadgande av innehåll, att tillbörlig hänsyn skall tagas till därvid framförda synpunkter från allmänheten, näringsidkare och arbetstagare. Att så skall ske torde emellertid enligt utskottets åsikt icke behöva uttryckligen angivas i lagtexten.

Under åberopande av det anförda och då utskottet ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot de genom propositionen föreslagna bestämmelserna i 6 och 7 §§, får utskottet, med avstyrkande av förevarande motion, hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

11 §.

Denna paragraf motsvarar paragrafen med samma nummer i gällande butikstängningslag.

Gällande bestämmelser.

11 § butikstängningslagen har för närvarande följande lydelse:

1 mom. Under nedan i denna paragraf angivna förutsättningar må tillstånd meddelas näringsidkare att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i denna lag.

Tillstånd, varom i första stycket förmäles, meddelas för Stockholm av överståthållarämbetet, för övriga städer av magistrat eller, där sådan ej finnes, av kommunalborgmästare och för landet av länsstyrelse (*tillståndsmyndighet*).

Ansökning om tillstånd skall innehålla uppgift om den tid och de varuslag, som framställningen avser, samt de närmare omständigheter, under vilka öppethållandet eller försäljningen avses skola äga rum.

Tillfälle att avgiva yttrande över gjord ansökning skall, där ej fråga är om öppethållande eller försäljning under allenast kort tid, av tillståndsmyndigheten beredas stads- eller kommunalfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige ej finnas, kommunalnämnden.

2 mom. Ansökning om tillstånd, varom i 1 mom. förmäles, skall avslås, om sökanden icke uppfyller de villkor, som gälla för idkande av handel i allmänhet, eller anledning finnes till antagande, att han icke är lämplig att utöva verksamheten, så ock om hinder prövas föreligga ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt.

3 mom. Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skall tillståndsmyndigheten pröva, om det sökta tillståndet ur andra synpunkter lämpligen bör meddelas, därvid tillbörlig hänsyn skall tagas till å ena sidan det gagn för allmänheten och å andra sidan de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen.

Tillstånd, varom i 1 mom. sägs, må endast givas, om synnerliga skäl därtill äro, med mindre ansökningen avser något av nedannämnda fall. I sådan händelse skola följande regler lända till efter rättelse:

1) försäljning av konfektyrer, alkoholfria drycker, färsk frukt, levande blommor,

tryckta skrifter och tändstickor, vilken bedrives från kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe, där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till kl. 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga;

2) försäljning av konfektyrer, alkoholfria drycker, färsk frukt och periodiska skrifter från annan butik än under 1) sägs, där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till kl. 22;

3) försäljning i samband med nöjeställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt må medgivas i den utsträckning, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat och tobaksvaror;

4) försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mer betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik må medgivas i den utsträckning, som kan anses betingad av de resandes behov; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat, tobaksvaror och mindre pappersartiklar;

5) försäljning utomhus av varm korv samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband med korven, må medgivas i den utsträckning, som anses lämplig, dock endast från fastställd plats.

4 mom. Tillstånd meddelas för viss tid eller tills vidare och må återkallas, när skäl därtill äro.

I tillståndet skall angivas den tid på dygnet, under vilken öppethållande eller försäljning får äga rum, samt de varuslag, som därunder få försälas. Tillståndsmyndigheten äger meddela de ytterligare föreskrifter rörande försäljningens anordnande, som finnas erforderliga.

Tillståndsmyndigheten skall till den, som erhåller tillstånd, utfärda bevis härom, vari villkoren för tillståndet skola angivas. Detta bevis skall, om rörelsen drives å särskilt försäljningsställe, vara uppsatt å väl synlig plats därstädes, samt i annat fall ständigt vara tillgängligt hos den, som bedriver försäljningen.

5 mom. Klagan över beslut, som enligt denna paragraf meddelas av magistrat eller kommunalborgmästare, må föras hos länsstyrelsen i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämmd. Klagan över beslut, som enligt denna paragraf meddelas av överståthållarämbetet eller länsstyrelse, må föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den ordning, som nyss sagts.

Beslut, varigenom meddelas tillstånd, som i 1 mom. sägs, skall utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda förordnat.

De sakkunnigas utredning.

De sakkunniga hava i sin utredning återgivit en sammanställning av uppgifter, som inhämtats från länsstyrelser, magistrater och kommunalborgmästare, rörande tillstånd, meddelade med stöd av 11 § butikstängningslagen. Sammanställningen utvisar följande:

		11 § 3 mom. 1)	11 § 3 mom. 2)	11 § 3 mom. 3)	11 § 3 mom. 4)	11 § 3 mom. 5)	11 § 3 mom. »synnerliga skäl»
Antal tillstånd	landet	335	19	182	457	176	64
	städer	740	738	360	293	425	120
Summa		1,075	757	542	750	601	184

Uppgifterna avse, med undantag för vad nedan angives, förhållandena vid slutet av år 1941. Siffrorna torde, åtminstone vad gäller tillstånd enligt 11 § 3 mom. 1), komma att gestalta sig annorlunda under innevarande år med hänsyn till att den i butikstängningslagen stadgade övergångstiden av två år utgick den 31 december 1941.

Uppgifterna under 11 § 3 mom. 3) avse samtliga sedan 1 januari 1940 meddelade tillstånd.

Uppgifter rörande antalet kiosker i landet och antalet i kioskrörelse sysselsatta personer framgå av den vid propositionen fogade *Bilagan B*.

De sakkunniga hava därefter i fråga om förevarande paragraf framlagt följande förslag.

1 mom. I ett första stycke — motsvarande första och andra styckena i gällande lag — har stadgats, att arbetsrådet skall vara tillståndsmyndighet. Andra stycket överensstämmer med tredje stycket i gällande lag. I tredje stycket har föreskrivits, att arbetsrådet skall införskaffa erforderlig utredning från vederbörande polismyndighet.

I 2 mom. har föreslagits endast en mindre redaktionell ändring av gällande lydelse.

3 mom., som innehåller paragrafens centrala bestämmelser om de olika fall, då utsträckt affärstid kan medgivas, överensstämmer enligt sakkunnigförslaget i sak i stort sett med samma moment i gällande lag. Enligt momentets nuvarande lydelse hade såsom huvudregel angivits, att för tillstånd fordrades »synnerliga skäl», under det att de fall, då en mildare bedömningsgrund skulle tillämpas, upptagits såsom undantag under punkterna 1)—5). Med hänsyn bland annat till att denna utformning gjort momentet svåräst och understundom förorsakat missförstånd — man hade sålunda på sina håll förmenat, att jämväl för tillstånd enligt punkterna 1)—5) skulle erfordras »synnerliga skäl» — hava de sakkunniga föreslagit en omformulering av momentet. — I detta sammanhang hava de sakkunniga framhållit, att uttrycket »olägenheter för annan handel» enligt de sakkunnigas mening avsåge sådan handel, som dreves i närheten av den i ansökningen avsedda platsen och som vore direkt berörd i konkurrenshänseende.

Beträffande de olika fall, då tillstånd till utsträckt affärstid kunde medgivas, hava de sakkunniga anfört följande:

Punkterna 1) och 2) överensstämma med motsvarande stadganden i nu gällande lag.

I punkt 3) har föreslagits den ändringen, att uttrycket »i den utsträckning, som» utbyts mot »under den utsträckta tid, som». De sakkunniga hava härigenom velat framhålla, att tillståndsmyndigheten endast hade att med hänsyn till omständigheterna bestämma, under vilken tid försäljning finge ske, men däremot icke borde göra någon inskränkning i det tillåtna varusortimentet; detta senare med hänsyn till att en enhetlig behandling av här ifrågasvarande ansökningar såvitt möjligt borde eftersträvas.

I punkt 4) hava de sakkunniga av samma skäl som nyss angivits förordat, att orden i »den utsträckning, som» ersättes med »under den utsträckta tid, som». De sakkunniga hava vidare från de tillåtna varorna uteslutit »lagad

mat». Enligt vad de sakkunniga inhämtat förekomme det ej, att i denna punkt avsedda försäljningsställen, de s. k. trafikioskerna, saluförde nämnda vara.

Punkt 5) har i oförändrat skick upptagits från nu gällande lag.

Under en ny punkt 6) hava de sakkunniga föreslagit, att tillstånd till utsträckt affärstid skall kunna medgivas butiker i egentlig mening för försäljning av konfektyrer, färsk frukt och levande blommor. Förutsättning för tillstånd vore, att endast nu uppräknade varor saluhölles, och tillstånd skulle kunna lämnas endast för högst två timmar å sön- eller helgdag. De sakkunniga hade ansett sig böra införa denna bestämmelse med hänsyn till att de sakkunniga, såsom förut angivits, i 5 § uteslutit nu gällande bestämmelse, enligt vilken butik, varom här vore fråga, efter kommunalt beslut kunde få hållas öppen två timmar å sön- eller helgdag. — Av samma skäl hava de sakkunniga föreslagit, att tillstånd skall kunna lämnas att hålla fotografiateljé öppen två timmar å sön- eller helgdag. Rent formellt sett borde denna punkt möjligen i lagtexten hava placerats efter punkt 2). Att så icke skett berodde på att de sakkunniga icke utan tvingande skäl velat omkasta ordningen på de nu gällande punkterna 1)—5).

Under en ny punkt 7) har slutligen angivits, att öppethållande eller försäljning må medgivas, då *synnerliga skäl* därtill föreligga. Denna punkt hade karaktären av ett slags reservbestämmelse, som kunde tillgripas i sådana fall, som icke inrymdes under någon av punkterna 1)—6) men i vilka dock alldeles speciella skäl kunde åberopas för bifall till ansökningen. Vid tillämpningen av motsvarande bestämmelse i nu gällande lag syntes en viss tveksamhet hava yppats rörande bestämmelsens innebörd. Det skulle med hänsyn härtill enligt de sakkunnigas mening givetvis vara önskvärt, om det kunde närmare angivas, vad som avsåges med »synnerliga skäl». Det syntes emellertid bland annat på grund av de vitt skiftande förhållandena inom detaljhandel och därmed jämställd verksamhet knappast vara möjligt att i detta hänseende uppdraga några allmänna riktlinjer. Det låge emellertid i sakens natur, att bestämmelsen borde tolkas snävt och endast i undantagsfall komma till användning, så att icke alltför stort avbräck vållades annan handel, särskilt sådan handel, som måste iakttaga den vanliga affärstiden.

De sakkunniga hava härom vidare anfört:

Det är givet, att tillståndsmyndigheten har att vid bedömandet av huruvida »synnerliga skäl» föreligga taga i betraktande alla de omständigheter, som kunna åberopas för tillämpning av lagrummet. Redan av inledningen till 3 mom. framgår, att bland annat konsumenternas intresse bör beaktas. Det är sålunda — för att taga ett exempel — tänkbart, att på vissa platser synnerliga skäl kunna tala för att medgiva tillstånd till försäljning av de under punkt 4) angivna varorna, om allmänhetens berättigade krav på att utom den vanliga affärstiden kunna inköpa tidningar och tidskrifter icke kan nöjaktigt tillgodoses på annat sätt än genom en dylik kombination av saluhållna varor. Det från fotografernas håll framförda önskemålet att erhålla möjlighet att utom butikstid i ateljéerna utföra fotografering i samband med bröllop eller liknande synes vidare kunna beaktas genom tillämpning av denna punkt. Men även andra omständigheter än den konsumerande allmänhetens intresse kunna komma i betraktande. Sålunda synes i förekommande fall hänsyn

böra tagas till ömmande personliga omständigheter hos sökanden, även om bifall till ansökningen skulle medföra visst intrång i annan handel. I nyssnämnda fall torde dock i möjligaste mån böra tillses, att tillstånd icke medgives person, som endast uppträder som bulvan för annan person, som själv icke kan åberopa »synnerliga skäl». — De sakkunniga vilja slutligen framhålla det önskvärda i att den ifrågasatta centrala tillståndsmyndigheten erhåller tämligen fria händer vid prövning av ärenden, som här avses.

I 4 mom. hava de sakkunniga endast föreslagit de formella ändringar, som betingats därav, att arbetsrådet skulle vara tillståndsmyndighet.

5 mom. har föreslagits skola utgå.

I detta sammanhang må vidare erinras om, att de sakkunniga icke funnit skäl att i sitt lagförslag upptaga den i andra stycket under 2) i övergångsbestämmelserna till nu gällande butikstängningslag stadgade bestämmelsen om särskilt tillstånd till utsträckt affärstid för viss kategori av näringsidkare. Enligt de sakkunnigas åsikt kunde ifrågavarande undantagsbestämmelse utan större olägenhet undvaras, framför allt om medgivande av tillstånd enligt 11 § överlämnades till en central myndighet, där bedömningen skedde efter för hela landet enhetliga grunder. Övergångsbestämmelsernas syfte nåddes nämligen genom en tillämpning av punkten 7) i 11 § 3 mom., som toge hänsyn till ifrågavarande kategori av näringsidkare.

Av den i propositionen (sid. 83—86) lämnade redogörelsen för innehållet i de avgivna yttrandena över sakkunnigförslaget må följande här återgivas.

Angående de särskilda bestämmelserna om »kioskhandeln» i 3 mom. 1) erinras i vissa yttranden därom, att föredragande departementschefen i propositionen nr 96/1939 L framhållit, att spörsmålet om att i lagen inskriva rätt att giva tillstånd till tobakshandel i kiosker då icke kunde upptagas till prövning, enär utredning påginge inom 1938 års tobakshandelsutredning. Utredningen hade avgivit betänkande den 16 december 1940 (statens off. utredn. 1940: 34), vari anförts, att den lösning frågan om kioskhandeln med tobaksvaror erhöll år 1939 — nämligen att andra kiosker än trafikiosker i regel måste antingen helt avstå från tobakshandel eller ock iakttaga den för butikshandeln stadgade stängningstiden — obetingat måste betecknas såsom tillfredsställande. Det syntes lika litet med hänsyn till tobakskonsumenternas intressen som ur statsfinansiell synpunkt kunna vara lämpligt, att betingelser skapades för en ökning av kioskernas andel i tobaksförsäljningen och därmed förutsättningarna för en butikshandel med tobaksvaror av god standard minskades.

De sakkunnigas förslag, enligt vilket nu gällande bestämmelser bibehållas, tillstyrkes i flertalet yttranden. För ett upptagande av tobaksvaror bland de i 3 mom. 1) uppräknade kioskvarorna göras uttalanden i tre yttranden. *Socialstyrelsen* framhåller, att den köpande allmänhetens intressen borde träda i förgrunden vid prövning av förevarande spörsmål. Det syntes ovedersägligt, att allmänhetens tillgång till tobaksvaror på annan tid än vanlig affärstid minskades genom 1939 års lag, då från början avsedd ersättning genom automathandeln icke kom till stånd. Det vore därför rimligt, att tobak upptoges

bland kioskvarorna. *Svenska tidningsutgivareföreningen* anför, att tobaken normalt vore den största kioskvaran och en vara, som till sin natur vore en s. k. fritidsvara. *Kioskägarnas riksförbund* anser, att ett hänsynstagande till såväl allmänhetens intressen som sociala och statsfinansiella skäl bort föranleda till en bestämmelse, som klart angäve, att tobaksvarorna skulle hänföras till kioskvarorna, eftersom de måste anses som typiska »impulsvaror». Skulle ej detta önskemål bifallas, borde dock tobaksvaror få försäljas i kioskerna under vanlig butikstid med rätt för kioskägarna att det oaktat hålla öppet för försäljning av övriga kioskvaror å såväl kvällar som å sön- och helgdagar. Vidare borde fotografisk film och vykort få försäljas i kioskerna. Dessa vore också »impulsvaror» och efterfrågades ofta i kioskerna.

Beträffande dispensbestämmelserna i 3 mom. 2) framhåller *Sveriges frukt- och konfektyrhandlareförbund*, att de sakkunnigas förslag innebure, att försäljarna av frukt- och konfektyrvaror i större utsträckning än hittills bleve hänvisade till att söka utsträckt affärstid enligt 3 mom. 2). Förslaget rörande 3 mom. 6) komme nämligen icke att få någon praktisk betydelse för den bransch, som förbundet företrädde, utan förmodligen blott för rena blomsteraffärer. Förbundet yrkar vidare, till säkerställande av kårens lagenliga rätt och till förebyggande av en oriktig begränsning av varusortimenten, en omformulering och utvidgning av bestämmelserna i 3 mom. 2). De varor, som skulle få försäljas efter den ordinarie affärstiden, borde uppräknas på sådant sätt, att icke någon som helst tvetydighet uppstode om varans karaktär och sammansättning, varigenom en enhetlig praxis möjliggjordes. Förbundet föreslog, att stadgandet i 3 mom. 2) skulle omfatta konfektyrer, kex, alkoholfria drycker, safter och extrakter, färsk frukt, nötter, fikon och sådana övriga frukter, vilka regelmässigt konsumerades utan att dessförinnan tillagas, samt produkter av svensk frukt ävensom periodiska skrifter. Förbundet har särskilt framhållit, att produkter av svensk frukt av skilda skäl skulle medtagas i uppräknningen.

Föredragande departementschefen har — efter att bland annat hava erinrat om att han på sätt vid 3 § framhållits icke kunnat tillstyrka sakkunnigförslaget, att arbetsrådet skulle vara tillståndsmyndighet — vidare huvudsakligen anfört följande.

»I fråga om 2 mom. finner jag anledning till erinran mot de sakkunnigas förslag icke föreligga.

Den omformulering av 3 mom., som de sakkunniga föreslagit för att göra momentet mindre svåräst, synes mig lämplig.

Punkten 1) i detta moment avser den egentliga kioskhandeln. Den fråga, som härvid påkallar uppmärksamhet, är givetvis den, huruvida tobaksvaror — i motsats till vad nu gäller — skola upptagas bland de varor, som skola få säljas i vanlig kiosk efter den eljest gällande affärstiden. Från konsumenternas synpunkt sett skulle det givetvis vara önskvärt, att tillgång till en sådan »impulsvara» som tobak funnes i kioskerna efter den tidpunkt, då tobaksaffärerna stängas. Förevarande spörsmål sammanhänger emellertid intimt med frågan om reglering av tobaksförsäljningen överhuvud. 1938 års tobakshandelsutred-

nings betänkande med däröver avgivna yttranden är fortfarande föremål för prövning i finansdepartementet. På grund härav och då under den tid, som nu närmast följer, med hänsyn till knappheten på tobaksvaror mindre anledning än eljest synes föreligga att vidtaga ändring av nuvarande bestämmelser, torde desamma, i överensstämmelse med sakkunnigförslaget, böra fortfarande gälla även under den nu föreslagna lagens treåriga giltighetstid. — Tillräckliga skäl att utöka de vanliga kioskernas varusortiment med fotografisk film synes mig icke föreligga. Däremot torde produkter av svensk frukt, på skäl som under punkten 2) närmare omförmälas, ävensom vykort böra upptagas bland de tillåtna varorna.

Icke heller i fråga om *punkten 2)* hava de sakkunniga föreslagit någon ändring av gällande lag. Sveriges frukt- och konfektyrhandlareförbund har emellertid hemställt dels om viss utvidgning av gällande bestämmelser såvitt angår de varuslag, som skulle få försäljas av butiker med stöd av tillstånd enligt förevarande punkt, och dels om närmare precisering i lagtexten av varusortimentet. Med hänsyn till nuvarande försörjningsläge anser jag, att i lagtexten den utvidgningen av sortimentet bör kunna göras, att där införes »produkter av svensk frukt», varmed avses fruktmos, fruktkonserver och dylikt. Däremot synas kex, extrakter, essenser, fikon och russin icke böra upptagas bland de tillåtna varorna. Nötter och dadlar torde däremot vara tillåtna redan på grund av gällande lags bestämmelse, att färsk frukt får försäljas. Utöver vad nyss anförts finner jag ej skäl föreslå ändring av punkten 2).

Beträffande *punkterna 3) och 4)* finner jag ej skäl till ändring av de sakkunnigas förslag.

På sätt slakthus- och saluhallsstyrelsen i Stockholm föreslagit synes i nuvarande försörjningsläge genom ändring av *punkten 5)* möjlighet böra beredas till försäljning utomhus av varm fisk.

Med hänsyn till de ändringar, som vidtagits i 5 § av gällande lag (6 § i departementsförslaget) synes anledning till erinran icke förefinnas mot vad de sakkunniga föreslagit under *punkten 6)*. I överensstämmelse med det i punkten 2) gjorda tillägget torde dock »produkter av svensk frukt» böra upptagas även i punkten 6). För ytterligare ifrågasatta ändringar härutinnan synas mig tillräckliga skäl icke föreligga.

Även reservbestämmelsen i *punkten 7)* har synts mig böra godtagas. Ett närmare angivande av innebörden i uttrycket »synnerliga skäl» torde icke lämpligen kunna inskrivas i lagtexten. Tillämpningen av denna punkt kan emellertid, då tillståndsmyndigheternas antal är relativt stort, bliva i viss mån skiftande.»

I detta sammanhang må vidare återgivas följande av *departementschefen* i samband med behandlingen av övergångsbestämmelserna gjorda uttalande.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att motsvarighet till de i andra stycket under 2) av övergångsbestämmelserna till 1939 års lag upptagna stadgandena icke erfordras i den nya lagen, då hänsyn till de fall, som där reglerats, kan tagas genom tillämpning av 11 § 3 mom. 7) i nya lagen. Därvid bör tillstånd att bedriva sin rörelse utan ändring beviljas näringsidkare, som på grund av sjuklighet, invaliditet eller hög ålder eller som eljest för sin

egen eller sin familjs försörjning har särskilt stort behov av att få bedriva rörelsen utan ändring och som bedrivit sin rörelse sedan den 1 juni 1937.

I *motionerna I: 297 och II: 440*, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts förslag till butiksstängningslag måtte besluta sådan ändring i förslagens 11 § 3 mom. 1), 2) och 6) punkterna, att orden »produkter av svensk frukt» utgå.

I *motionerna I: 295 och II: 435*, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen med godkännande i övrigt av vad Kungl. Maj:ts proposition nr 349 föreslagit måtte besluta

dels ett uttalande, att vid tillståndsgivning enligt 11 § 3 mom. 2) försäljning må medgivas i samma utsträckning och efter enahanda grunder som vid tillståndsgivning enligt samma moment, punkt 1),

dels att giva 11 § 3 mom. 2) nedanstående formulering;

2) försäljning av konfektyrer (inbegripet kex), alkoholfria drycker jämte saft och extrakter, färsk frukt (inbegripet nötter, fikon, dadlar och konfekt-russin) samt produkter av svensk frukt ävensom periodiska skrifter från annan butik än under 1) sägs, där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till kl. 22.

I de likalydande *motionerna I: 296 och II: 436* har bland annat yrkats, att riksdagen med godkännande i övrigt av vad Kungl. Maj:ts proposition nr 349 föreslagit måtte besluta

dels att fotografisk film måtte upptagas bland de under punkt 1 i 3 mom. av 11 § nämnda varuslagen,

dels att i sistnämnda lagpunkt satsen: »där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas» må utbytas mot satsen »där under hela försäljningsdagen endast dessa varor och tobaksvaror saluhållas»,

dels att riksdagen måtte besluta att göra det uttalandet att de näringsidkare, som jämlikt övergångsbestämmelserna till gällande lag på grund av sjuklighet, invaliditet eller hög ålder eller som eljest för sin egen och sin familjs försörjning ha särskilt stort behov av att även i fortsättningen få bedriva rörelsen utan ändring, med stöd av punkt 7 i 3 mom. av 11 § i Kungl. Maj:ts proposition nr 349 skola röna samma hänsynstagande som i gällande lag.

Här må vidare erinras om, att vissa motionsvis framförda yrkanden om ändring i 11 § upptagits till behandling i samband med 3 § i förslaget till butiksstängningslag.

Vad först angår bestämmelserna i 1 mom. av 11 § vill utskottet erinra om, att utskottet vid behandlingen av 3 § tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, att länsstyrelserna skola vara tillståndsmyndighet för medgivande till öppet-hållande eller försäljning utom vanlig affärstid.

Under remissbehandlingen och i flera av de i ämnet väckta motionerna har omfattningen av varusortimenten i vissa av de olika punkterna under 3 mom. i paragrafen blivit föremål för uppmärksamhet. Vad först beträffar

Utskottet.

punkten 1), som avser den egentliga kioskhandeln, har bland annat väckts den frågan, huruvida tobaksvaror skola upptagas bland de varor, som få säljas i sådana kiosker vilka äga rätt att hålla öppet efter vanlig affärstid; i motionerna I: 296 och II: 436 har sålunda yrkats, att tobaksvaror böra få försäljas i kioskerna under vanlig affärstid men därefter endast övriga angivna varuslag. Departementschefen har erinrat om, att förevarande spörsmål nära sammanhänge med frågan om reglering av tobaksförsäljningen överhuvud samt att 1938 års tobakshandelsutrednings betänkande med däröver avgivna yttranden vore föremål för prövning i finansdepartementet. På grund härav och då under den tid, som nu närmast följer, med hänsyn till knappheten på tobaksvaror mindre anledning än eljest syntes föreligga att vidtaga ändring av nuvarande bestämmelser har departementschefen ansett, att desamma borde fortfarande gälla under den föreslagna lagens treåriga giltighetstid. Utskottet, som finner dessa skäl bärande, vill ansluta sig till denna departementschefens ståndpunkt samt kan alltså icke biträda motionärernas ändringsyrkande på denna punkt. Ej heller finner utskottet tillräckliga skäl hava förebegränsat för det i motionerna framförda förslaget att utöka de vanliga kioskernas varusortiment med fotografisk film.

I Kungl. Maj:ts förslag hava bland de under punkterna 1), 2) och 6) angivna varuslagen även upptagits produkter av svensk frukt. I motionerna I: 297 och II: 440 har däremot — under framhållande av bland annat de olägenheter ett bifall till förslaget skulle medföra för speceri- och livsmedelsbranschen — yrkats, att dylika produkter icke skulle få försäljas i de kiosker och specialaffärer med utsträckt affärstid, varom här är fråga. Då rättigheten att från dessa försäljningsställen sälja produkter av svensk frukt torde innebära ökade avsetningsmöjligheter för den svenska frukten, vilket särskilt i nuvarande försörjningsläge är av betydelse, anser utskottet likväl någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag i nu ifrågavarande avseende icke böra vidtagas. Det må emellertid i detta sammanhang erinras om, att vid prövning av ansökning om öppethållande efter vanlig affärstid tillståndsmyndigheten jämlikt föreskrift i 3 mom. har att taga hänsyn till bland annat de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen.

I propositionen och motionerna I: 295 och II: 435 hava skilda meningar kommit till uttryck beträffande omfattningen av begreppet »färsk frukt». Utskottet delar departementschefens uppfattning, att nötter kunna hänföras under detta begrepp. Vad angår fikon, dadlar och russin anser utskottet dessa varor i förevarande hänseende vara av så likartad beskaffenhet, att åtskillnad dem emellan ej bör äga rum. Enligt utskottets mening tillhöra desamma de varuslag, av vilka försäljning bör få äga rum även utom vanlig affärstid. På grund härav och för att undanröja tveksamhet vid tillämpningen får utskottet föreslå, att fikon, dadlar och russin upptagas bland de enligt punkterna 1), 2) och 6) tillåtna varorna. I motionerna har vidare yrkats, att kex måtte upptagas bland de tillåtna varorna, varvid framhållits, att kex inginge som en betydande ingrediens i chokladfabrikernas tillverkningar. Då enligt utskottets mening skäl tala för att även kex bör få säljas från ifrågavarande försäljningsställen, vill utskottet vidare förorda en utvidgning av sortimentet

härutinnan. Däremot synas skäl ej föreligga att, såsom i nyssnämnda motioner jämväl ifrågasatts, medtaga även extrakter.

Jämlikt punkten 7) i 3 mom. må öppethållande eller försäljning medgivas i andra fall än ovan under punkterna 1)—6) avses, då synnerliga skäl därtill äro. Enligt vad departementschefen i samband med behandlingen av övergångsbestämmelserna uttalat bör med stöd av detta stadgande tillstånd att bedriva sin rörelse utan ändring beviljas näringsidkare, som på grund av sjuklighet, invaliditet eller hög ålder eller som eljest för sin egen eller sin familjs försörjning har särskilt stort behov av att få bedriva rörelsen utan ändring och som bedrivit sin rörelse sedan den 1 juni 1937. Utskottet, som ej har någon erinran mot detta departementschefens uttalande, finner ej erforderligt att — såsom i motionerna I: 296 och II: 436 ifrågasatts — föreslå riksdagen att göra något ytterligare uttalande beträffande det under punkten 7) upptagna stadgandets tillämplighet å ifrågavarande näringsidkare.

I motionerna I: 295 och II: 435 har yrkats, att riksdagen måtte göra ett uttalande av innehåll, att vid tillståndsgivning enligt 11 § 3 mom. 2) försäljning måtte medgivas i samma utsträckning och efter enahanda grunder som vid tillståndsgivning enligt punkten 1) i samma moment. Då emellertid tillståndsmyndigheten har att avgöra hithörande ärenden med hänsyn till förhållandena i de särskilda fallen, finner utskottet ej lämpligt att föreslå riksdagen att göra något dylikt uttalande av allmängiltig innebörd.

13 §.

Liksom i arbetstidslagen för detaljhandeln hava i en första paragraf under allmänna bestämmelser upptagits stadganden rörande arbetsrådets sammansättning. Bestämmelserna i förevarande hänseende hava utformats i nära överensstämmelse med de i 11 § arbetstidslagen för detaljhandeln föreslagna.

I *motionerna I: 298 och II: 438*, vilka äro likalydande, har hemställts, att 13 § första stycket måtte erhålla följande lydelse.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärenden, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med förhållandena inom lagens tillämpningsområde förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av Sveriges köpmannaförbund, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivar-sammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter.

Enligt utskottets mening kunna vissa skäl anföras till stöd för det i motionerna framförda förslaget, att den ene ledamoten skall utses bland personer, föreslagna av Sveriges köpmannaförbund. Å andra sidan må emellertid erinras om det mindre lämpliga däri, att den ene ledamoten skulle utses efter förslag av en organisation, som ej kan sägas direkt företräda arbetsgivare, medan den andre ledamoten skulle utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen. Då hithörande ärenden ofta torde innefatta frågor berörande

Utskottet.

såväl arbetstidslagen för detaljhandeln som butikstängningslagen, synes det för övrigt av praktiska skäl mest lämpligt att bestämmelserna om utseende av ledamöter äro utformade på samma sätt i de båda lagarna. Det finns enligt utskottets mening anledning förvänta att arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, i vilken handelns arbetsgivareorganisation är representerad, vid uppgörande av förslag å ledamöter uppehåller erforderlig kontakt med andra intresserade organisationer på området. Vidare må erinras om, att enligt uttrycklig bestämmelse i paragrafen till ledamöter skola av Konungen utses med förhållandena inom butikstängningslagens tillämpningsområde förtrogna personer. Under hänvisning till det anförda får utskottet, med avstyrkande av motionerna, ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag på förevarande punkt.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda, nedan intagna förslag till

1) Arbetstidslag för detaljhandeln.

Härigenom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å rörelse, som avser detaljhandel och i omedelbar anslutning därtill bedriven verksamhet eller som drives å rakstuga, frisersalong, fotografiateljé eller badinrättning, för såvitt i rörelsen arbetstagare användes för arbetsgivares räkning till arbete av annat slag än i andra stycket under a)—g) avses.

Från lagens tillämpning undantagas:

- a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;
- b) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider;
- c) arbete såsom handelsresande eller platsförsäljare;
- d) arbete, som bedrivs av staten;
- e) husligt arbete;
- f) sådant arbete i samband med hotell-, restaurang- eller kaféerörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjäning, under förutsättning att arbetstagaren uteslutande sysselsättes med nämnda arbete eller endast undantagsvis deltagar i arbete, å vilket lagen äger tillämpning; samt
- g) arbete, varå sjöarbetstidslagen äger tillämpning.

2 §.

Vad nedan i denna lag stadgas äger icke tillämpning å arbetstagare, som är

- a) medlem av arbetsgivarens familj;
- b) företagsledare eller annan befattningshavare i överordnad ställning; eller
- c) anställd å apotek såsom farmacevt.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, om eller i vad mån lagen äger tillämpning å visst arbete eller viss arbetstagare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Ordinarie arbetstid.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 48 timmar i veckan. Arbetstiden må ej något dygn överstiga 10 timmar.

Å arbetsställe, där i regel icke användas flera än en arbetstagare, må dock, därest den i första stycket stadgade begränsningen av arbetstiden för vecka icke däri genom överskrides, arbetstiden under högst två av veckans dygn utsträckas till 11 timmar.

Beträffande arbetstagare å försäljningsställe, som i regel hålles öppet såväl söckendag som sön- och helldag, skall i stället för vad i första och andra styckena stadgas gälla, att arbetstiden icke må överstiga för dygn 10 timmar och för två veckor i följd 96 timmar.

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat, att arbetstiden utsträckes längre än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetstagarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetstagare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej däri genom kommer att oskäligt utsträckas.

Arbete å övertid.

6 §.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetstagare, i den mån det är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning

och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till posten.

7 §.

1 mom. Till betjäning av kunder, som vid stängning av försäljningslokal, rakstuga, frisersalong, fotografiateljé eller badinrättning befinna sig i lokalen, samt till sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetstagare användas å övertid under högst sju timmar i veckan, dock icke något dygn mer än en och en halv timme. Ordinarie arbetstid och övertid enligt detta moment må tillhoppa icke utan tillstånd av arbetsrådet något dygn överstiga 10 timmar.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetstagare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra kalenderveckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. I fråga om arbetstagares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetstagaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

För arbete å övertid är arbetsgivare pliktig att utgiva särskild ersättning. Sådan ersättning må utbytas mot ledighet å ordinarie arbetstid, såframt arbetsgivare och arbetstagare äro ense därom.

Vill arbetstagare fordra särskild ersättning för arbete å övertid, skall han dels inom två månader från det att arbetet utförts eller inom den kortare tid, som genom kollektivavtal må vara bestämd, underrätta arbetsgivaren om sitt anspråk, dels ock inom ett år från tiden för arbetets utförande anhängiggöra sin talan. Underlåtes det, vare arbetstagaren sin rätt förlustig.

Raster.

9 §.

1 mom. Med rast förstås i denna lag sådant avbrott i arbetstiden, vars varaktighet är på förhand bestämd och under vilket arbetstagaren fritt förfogar över sin tid och icke är skyldig att kvarstanna på arbetsplatsen.

Utför arbetstagare arbete under minst sex timmar av dygnet, skall, såframt ej

är fråga om arbete, varom i 6 § förmåles, eller sjukdomsfall eller annan oförsedd händelse tillfälligtvis föranleder till undantag, arbetet avbrytas av en sammanhängande rast om minst en timme. Sådan rast må, om arbetsgivare och arbetstagare äro ense därom, utbytas mot två raster om sammanlagt minst en timme 15 minuter.

Från vad i andra stycket stadgas må dock följande avvikelser göras:

a) å dag före sön- eller helgdag, under vilken tiden för öppethållande av försäljningsställe, rakstuga, frisersalong, fotografiateljé eller badinrättning uppgår till högst åtta timmar, samt å dag, som infaller omedelbart före två på varandra följande sön- eller helgdagar eller som omedelbart föregås och efterföljes av sön- eller helgdag, må rast inskränkas till 30 minuter;

b) å arbetsställe, där i regel icke användas flera än en arbetstagare, må rast inskränkas till 30 minuter eller ock utbytas mot ledighet för intagande av förtäring å arbetsplatsen eller i dess omedelbara närhet, och skall, därest rast utbytes mot sådan ledighet, tiden för ledigheten icke frånräknas arbetstiden.

2 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva undantag från föreskrifterna i 1 mom.

Anteckning om arbetstid m. m.

10 §.

Arbetsgivare bör anskaffa och å arbetsstället förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet.

Har övertid uttagits, skall anteckning härom göras i sådan övertidsjournal senast den första söckendagen i näst därpå följande kalendervecka eller därest då icke kan avgöras, huruvida övertid uttagits, så snart sådant kan bedömas. Arbetsrådet äger dock föreskriva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidsschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut samt längden av raster, som avbryta arbetstiden.

Arbetstagare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

Allmänna bestämmelser.

11 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med detaljhandelns förhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i

arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, förtrogna med förhållandena inom detaljhandel eller annan verksamhet, som avses i denna lag.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

12 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetstagare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetstagare inom visst verksamhetsområde, som i denna lag avses, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

13 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

14 §.

Använder arbetsgivare arbetstagare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetstagaren under 18 år, vare den, som har vårdnaden om arbetstagaren, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

15 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 §, eller att iakttaga vad enligt 10 § andra, tredje eller fjärde stycket åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 10 § andra stycket, straffes med dagsböter ej under fem.

16 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

17 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

18 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 augusti 1942 och i övrigt den 1 januari 1943 samt gäller till och med den 31 december 1945. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

2) Lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning skall under tiden från och med den 1 januari 1943 till och med den 31 december 1945 hava ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Denna lag — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som — — — allmän trafik,

j) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning,

k) sådant arbete — — — hans bostad.

B. att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till butikstängningslag icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Butikstängningslag.

Härigenom förordnas som följer.

Lagens tillämpningsområde m. m.**1 §.**

1 mom. Med butik förstås i denna lag försäljningsställe, där detaljhandel idkas. Såsom butik betraktas i denna lag även rakstuga, frisersalong och fotografiateljé.

2 mom. Butik må hållas öppen för allmänheten endast under tid, då det enligt denna lag är medgivet (affärstid).

Utän hinder av bestämmelserna i lagen må dock kund betjänas, som inkommit i försäljningslokal, rakstuga, frisersalong eller fotografiateljé å affärstid, samt vara utlämnas eller försändas, som sålts i butik under affärstid eller till kund, som nyss sagts.

3 mom. Yrkesmässig försäljning till allmänheten av viss vara annorstädes än i butik må ske endast å affärstid för handel med dylik vara.

2 §.

Denna lag äger icke tillämpning å:

1) försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med ordnad restaurang-, kafé- eller konditorirörelse, såframt därvid till avhämtning eller försändning icke försäljas andra varor än lagad mat, bageri- och konditorivaror, alkoholfria drycker eller tryckta skrifter;

2) försäljning å apotek;

3) försäljning av motor- eller smörjoljor eller andra för framförande av motorfordon nödvändiga varor, såframt försäljningen sker från upplagsställe, där andra varor ej saluföras;

4) försäljning i järnvägsvagn eller å annat trafikmedel till resande;

5) försäljning av program eller liknande trycksaker, konfektyrer, färsk frukt eller levande blommor i teatrar, biografer och andra nöjeslokaler;

6) försäljning av konfektyrer i förpackning eller färsk frukt från automatapparat, som är uppsatt utanför butik, där sådana varor saluföras, och som handhaves av butiksinnehavaren;

7) försäljning, som lantbrukare, trädgårdsodlare eller fiskare i ringa omfattning och utan samband med annan handel bedriver med egna lantmanna- eller trädgårdsprodukter eller fisk av egen fångst;

8) försäljning av leksaksballonger eller andra smärre leksaker, om försäljningen sker utomhus och i ringa omfattning samt utan samband med annan handel;

9) försäljning, utan samband med annan handel, dels av periodiska skrifter och dels utomhus jämväl av andra tryckta skrifter;

10) försäljning av kataloger, fotografier, minnessaker eller dylikt i museer eller utställningslokaler eller å andra sådana platser;

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

- 11) tillfällig försäljning för välgörande eller annat ideellt ändamål; samt
- 12) öppethållande av lokal, där utställningar av verk av bildande konst ävensom alster av konsthantverk och konstindustri, avsedda för försäljning, anordnas, för visning av dessa konstverk.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida denna lag äger tillämpning å viss försäljning eller visst öppethållande av butik.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Den vanliga affärstiden.

4 §.

Å söckendag må butik hållas öppen för allmänheten från klockan 8 till klockan 19. Under tiden från och med den 10 till och med den 23 december må dock tiden för öppethållandet utsträckas till klockan 20.

Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin eller bageri- och konditorivaror, må å söckendag hållas öppen för allmänheten jämväl mellan klockan 7.30 och klockan 8.

Å påskafton, pingstafton, midsommarafton, julafton och nyårsafton må butik ej hållas öppen för allmänheten efter klockan 16.

5 §.

Å sön- eller helgdag må butik ej hållas öppen för allmänheten. Butik, där handel idkas huvudsakligen med mejerivaror, ägg, margarin, bageri- och konditorivaror, pilsnerdricka, alkoholfria drycker, färsk frukt eller levande blommor, må dock hållas öppen för allmänheten mellan klockan 8 och klockan 10.

Inträffa sön- eller helgdagar i följd, må rakstuga eller frisersalong hållas öppen för allmänheten en av dessa dagar mellan klockan 8 och klockan 10.

Kommunala avvikelser.

6 §.

I kommun må, där det finnes lämpligt ur allmän synpunkt och prövas kunna ske utan otillbörligt förfång för företag inom kommunen, som driva rörelse i butik, eller för företag, som driva sådan rörelse av visst slag, bestämmas, att den vanliga affärstiden skall inskränkas eller att densamma må, utan att förlängas för vecka räknat, helt eller delvis förläggas å annan tid än den i 4 eller 5 § medgivna, å sön- eller helgdag dock ej under högmässogudstjänst.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Där det inom viss kommun kan anses erforderligt för att möjliggöra för skogs- och flottningsarbetare samt andra långt från hemmet sysselsatta personer att göra inköp å fritid, må bestämmas, att butik å sön- eller helgdag får hållas öppen under högst två timmar, dock ej under högmässogudstjänst.

Bestämmelse, varom i denna paragraf förmäles, skall gälla hela kommunen, där ej synnerliga skäl till annat föranleda. Olika bestämmelser må meddelas för butiker av skilda slag. Bestämmelser må även meddelas för endast butiker av visst slag men må däremot icke begränsas till en eller flera angivna butiker.

7 §.

Om bestämmelse enligt 6 § beslutar den myndighet, som utövar kommunens beslutanderätt.

När fråga om sådan bestämmelse uppkommit hos den kommunala myndigheten, skall tillfälle beredas näringsidkare, arbetstagare och andra, som skulle beröras av bestämmelsen, att genom sina sammanslutningar eller på annat sätt uttala sig i ärendet.

8 §.

Beslut om bestämmelse enligt 6 § skall underställas länsstyrelsen och för sådant ändamål överlämnas, där det avser annan stad än Stockholm, till magistraten eller kommunalborgmästaren och beträffande kommun å landet till landsfiskalen i orten. Magistraten, kommunalborgmästaren eller landsfiskalen skall insända beslutet till länsstyrelsen med eget utlåtande.

9 §.

Länsstyrelsen äger att helt eller delvis fastställa eller ock ogilla beslut om bestämmelse enligt 6 §. Fastställt beslut skall på vederbörande kommuns bekostnad ofördröjligen kungöras genom dess införande i länskungörelserna. Därjämte skall genom vederbörande kommunala myndighets försorg tillkännagivande om kungörelsen med angivande av dess huvudsakliga innehåll införas i minst en tidning inom orten.

10 §.

Med avseende å ändring eller upphävande av beslut om bestämmelse enligt 6 § skall gälla vad i 6—9 §§ är stadgat.

Särskilt tillstånd till annan affärstid än den vanliga.

11 §.

1 mom. Länsstyrelsen må under nedan i denna paragraf angivna förutsättningar meddela näringsidkare tillstånd att hålla butik öppen för allmänheten eller att annorstädes idka försäljning till allmänheten å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i denna lag.

Ansökning om tillstånd skall innehålla uppgift om den tid och de varuslag, som framställningen avser, samt de närmare omständigheter, under vilka öppethållandet eller försäljningen avses skola äga rum.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Tillfälle att avgiva yttrande över gjord ansökning skall, där ej fråga är om öppethållande eller försäljning under allenast kort tid, av länsstyrelsen beredas stads- eller kommunalfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige ej finnas, kommunalnämnden. Kommunens beslutande myndighet må uppdraga åt kommunal nämnd, beredning eller styrelse att avgiva sådant yttrande.

2 mom. Tillstånd, varom i 1 mom. förmäles, må ej medgivas, om sökanden icke uppfyller de villkor, som gälla för idkande av handel i allmänhet, eller anledning finnes till antagande, att han icke är lämplig att utöva verksamheten, så ock om hinder prövas föreligga ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt.

3 mom. Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skola vid prövning av ansökning följande regler lända till efterrättelse, därvid hänsyn bland annat skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen:

1) försäljning av konfektyrer, alkoholfria drycker, färsk frukt, produkter av svensk frukt, levande blommor, tryckta skrifter, vykort och tändstickor, vilken bedrives från kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe, där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga;

2) försäljning av konfektyrer, alkoholfria drycker, färsk frukt och produkter av svensk frukt ävensom periodiska skrifter från annan butik än under 1) sägs, där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22;

1) försäljning av konfektyrer, *kex*, alkoholfria drycker, färsk frukt, *fikon*, *dadlar*, *russin*, produkter av svensk frukt, levande blommor, tryckta skrifter, vykort och tändstickor, vilken bedrives från kiosk, stånd, bord eller annat sådant försäljningsställe, där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22; sådant medgivande må ock lämnas för försäljning av dessa varor annorledes än från särskilt försäljningsställe, om försäljningen icke är förbunden med handel med andra varor och i övrigt skäl därtill anses föreligga;

2) försäljning av konfektyrer, *kex*, alkoholfria drycker, färsk frukt, *fikon*, *dadlar*, *russin* och produkter av svensk frukt ävensom periodiska skrifter från annan butik än under 1) sägs, där under hela försäljningsdagen endast dessa varor saluhållas, må medgivas, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda, i allmänhet dock icke någon veckodag längre än till klockan 22;

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3) försäljning i samband med nöjestillställning, idrottstävling, friluftsbad eller dylikt må medgivas under den utsträckta tid, som med hänsyn till förhållandena anses erforderlig; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt lagad mat och tobaksvaror;

4) försäljning i direkt anslutning till station för järnvägs- eller lufttrafik eller för mer betydande sjö-, spårvägs- eller busstrafik må medgivas under den utsträckta tid, som kan anses betingad av de resandes behov; dock må tillståndet i regel avse försäljning endast av de under 1) nämnda varuslagen samt tobaksvaror och mindre pappersartiklar;

5) försäljning utomhus av varm korv eller varm fisk samt bröd, potatis och senap, som tillhandahållas i samband därmed, må medgivas i den utsträckning, som anses lämplig, dock endast från fastställd plats;

6) försäljning av levande blommor samt konfektyrer, färsk frukt och produkter av svensk frukt från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, ävensom öppethållande av fotografiateljé må medgivas under högst två timmar under söndag eller helgdag, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda;

6) försäljning av levande blommor samt konfektyrer, *kex*, färsk frukt, *fikon*, *dadlar*, *russin* och produkter av svensk frukt från annan butik än under 1) sägs, där under den vanliga affärstiden endast dessa varor saluhållas, ävensom öppethållande av fotografiateljé må medgivas under högst två timmar under söndag eller helgdag, såframt icke särskilda skäl till annat föranleda;

7) öppethållande eller försäljning i andra fall må medgivas, då synnerliga skäl därtill äro.

4 mom. Tillstånd meddelas för viss tid eller tills vidare och må återkallas, när skäl därtill äro.

I tillståndet skall angivas den tid på dygnet, under vilken öppethållande eller försäljning får äga rum, samt de varuslag, som därunder få försäljas. Länsstyrelsen äger meddela de ytterligare föreskrifter rörande försäljningens anordnande, som finnas erforderliga.

Länsstyrelsen skall till den, som erhåller tillstånd, utfärda bevis härom, vari villkoren för tillståndet skola angivas. Detta bevis skall, om rörelsen drives å särskilt försäljningsställe, vara uppsatt å väl synlig plats därstädes, samt i annat fall ständigt vara tillgängligt hos den, som bedriver försäljningen.

12 §.

Är eftergift från vad i denna lag är stadgat påkallad av särskilt trängande behov, äger Konungen förordna, att sådan eftergift må tillgodonjutas för visst tillfälle, viss plats eller visst slag av rörelse. I förordnandet skola meddelas de närmare föreskrifter, som i samband med eftergiften finnas erforderliga.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Allmänna bestämmelser.**13 §.**

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med förhållandena inom lagens tillämpningsområde förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

14 §.

Hälles butik öppen för allmänheten eller idkas försäljning till allmänheten i fall, då sådant enligt denna lag eller enligt föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, icke är tillåtet, straffes näringsidkaren med dagsböter.

Har näringsidkare tidigare, dock ej mer än två år före det stämning delgivits, dömts för förseelse mot denna lag, må antalet dagsböter ej sättas under fem.

Avskrift av utslag, varigenom den, som erhållit tillstånd enligt 11 §, dömts för förseelse mot denna lag, skall utan dröjsmål översändas till länsstyrelsen.

15 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

16 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun, skall vad i 14 § är stadgat angående näringsidkare gälla verksamhetens föreståndare.

Lag samma vare, där länsstyrelsen efter framställning av näringsidkare godtagit viss person såsom verksamhetens föreståndare i näringsidkarens ställe.

17 §.

I fråga om köping, som icke utgör egen kommun, samt municipalsamhälle skall vad i denna lag sägs om kommun äga motsvarande tillämpning; och må förty av kommunen enligt denna lag fattat beslut ej gälla köpingen eller samhället.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

18 §.

Klagan över beslut av länsstyrelse enligt denna lag må föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

Beslut, varigenom meddelas tillstånd, som i 11 § 1 mom. sägs, skall utan hinder av besvär lända till efterrättelse, intill dess annorlunda kan vara förordnat.

19 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande öppethållande eller försäljningstid, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1942 och i övrigt den 1 januari 1943 samt gäller till och med den 31 december 1945. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfarande att gälla efter sistnämnda dag.

Beslut, varigenom i kommun med stöd av lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse eller med stöd av butikstängningslagen den 22 juni 1939 fastställts kortare affärstid än den i 4 eller 5 § av denna lag medgivna, förbliver i denna del giltigt till dess det upphävts i den ordning, som denna lag föreskriver.

Tillstånd jämlikt 11 § butikstängningslagen den 22 juni 1939, vilket avser viss tid efter den 31 december 1942 eller som meddelats att gälla tills vidare, förbliver giltigt intill den bestämda tidens utgång eller till dess att tillståndet återkallats.

Beslut enligt 3, 6, 9, 11, 12 och 16 §§ av denna lag må meddelas efter den 1 oktober 1942, dock med verkan tidigast från denna lags ikraftträdande.

C. att motionerna I: 300 och II: 439 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt;

D. att motionerna I: 297, I: 298, I: 299, II: 431, II: 438, II: 440 och II: 441 måtte anses besvarade genom vad utskottet under B. hemställt;

E. att motionerna I: 295, I: 296, II: 435 och II: 436, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under B. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionen II: 434, i den mån den icke kan anses beaktad

genom vad utskottet i det föregående anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 juli 1942.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder*, *Tamm*, *Forslund*, *Wistrand*, *Olof Carlsson*, *Strand* och *Holstenson**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herr *Hage*, fröken *Andersson*, herr *Holm*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund, *Jansson* i Hällefors* och *Hedlund* i Rådom*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

beträffande förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln av herrar *Tamm* och *Wistrand* samt fröken *Andersson*, vilka anfört:

Företagen i detaljhandeln förorsakas betydande svårigheter av att för fastställandet av arbetstidens längd en så kort period som en vecka sättes som norm. Icke minst under nuvarande förhållanden bliva dessa svårigheter påtagliga, i synnerhet för säsonghandeln. Behovet av smidigare lagstiftning i detta avseende kan enligt vår mening förenas med de anställdas skäligena krav på skyddsbestämmelser i fråga om arbetstiden, om denna fixeras på det sätt som en enhällig kommittéutredning föreslagit, då den första arbetstidslagstiftningen för detaljhandeln år 1939 vidtogs, eller att den ordinarie arbetstiden fastställs till 48 timmar i veckan i genomsnitt för varje åttaveckorsperiod.

Med hänsyn härtill få vi förorda en ändring av Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt samt hemställa, att 4 § i arbetstidslagen för detaljhandeln måtte erhålla följande lydelse:

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 48 timmar i veckan, räknat i genomsnitt för en period av 8 veckor. Arbetstiden må ej något dygn överstiga 10 timmar.

Å arbetsställe, där i regel icke användas flera än en arbetstagare, må dock, därest den i första stycket stadgade begränsningen av arbetstiden för åttaveckorsperiod icke därigenom överskrides, arbetstiden under högst två av varje veckas dygn utsträckas till 11 timmar.

Bestämmelser angående ersättning för övertidsarbete synas — i detta fall som i allmänhet i gällande arbetslagstiftning — vara av beskaffenhet att böra avgöras genom överenskommelse mellan parterna och icke påfordra reglering genom lagbestämmelser. På grund härav få vi föreslå, att 8 § i förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln utgår samt däremot svarande ändring beträffande paragrafnumreringen vidtages.
